

**Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto  
Baudžiamosios justicijos katedra**

II pakopos, baudžiamosios justicijos  
studijų šakos studentės  
Miglės Kadonovos

**Magistro darbas**

**Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra  
veikla sustabdymas**

Vadovas: doc. dr. Pranas Kuconis

Recenzentas: lekt. dr. Audrius Juozapavičius

Vilnius

2016

## TURINYS

IŽANGA.....	4
1. LAIKINO NUŠALINIMO NUO PAREIGŲ AR LAIKINO TEISĖS UŽSIIMTI TAM TIKRA VEIKLA SUSTABDYMO REGLAMENTAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI....	8
1.1. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinio reguliavimo genezė Lietuvos baudžiamajame procese.....	9
1.2. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas: sąvoka, taikymo tikslai ir esmė.....	12
2. LAIKINO NUŠALINIMO NUO PAREIGŲ AR LAIKINO TEISĖS UŽSIIMTI TAM TIKRA VEIKLA SUSTABDYMO TAIKYMO PRIELAIDOS.....	21
2.1. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skyrimo pagrindai ir tvarka.....	22
2.2. Subjektai, kuriems gali būti taikoma laikina nušalinimo nuo pareigų ar laikina teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė.....	27
2.3. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skiriantys ir taikantys subjektai.....	40
2.4. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo terminai, pratęsimo pagrindai ir termino pratęsimo apskundimo tvarka..	45
2.5. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo panaikinimas arba pakeitimas.....	50
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	54
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	57
SANTRAUKA.....	67
SUMMARY.....	68
PRIEDAI.....	69

## SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Baudžiamasis kodeksas

BPK – Baudžiamojo proceso kodeksas

ET – Europos Taryba

ES – Europos Sąjunga

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

EŽTK arba Konvencija – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas

Lietuvos Respublikos DK – Lietuvos Respublikos darbo kodeksas

## Ižanga

**Temos aktualumas.** Teisinių santykių įgyvendinimas, taikant baudžiamosios procesinės prievartos priemones, remiasi žmogaus teisėmis ir laisvėmis – visuotinai pripažintomis teisinės valstybės vertybėmis, grindžiamų konstituciniais pagrindais. Prievartos priemonių humanizavimo procesas neišvengiamai siejamas su baudžiamosios teisės istorijos, baudžiamojo proceso principų ir teisinių idėjų raida visuomenėje. Kiekvienas jos atstovas turi teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą<sup>1</sup>, teisę laisvai pasirinkti tam tikrą profesiją ir laisvai pritaikyti savo profesinius sugebėjimus, žinant, jog socialinės, ekonominės, istorinės ir teisinės vertybės yra saugomos valstybės.

Visuotinė žmogaus teisių ir laisvių apsaugos sklaida ir žmogaus teisių ir laisvių, kaip aukščiausių žmogaus ir visuomeninių vertybių, iškelimas lėmė ir būtinybę nustatyti bendras žmogaus teisių ir laisvių varžymo ribas, ypač baudžiamajame procese – kurioje žmogaus teisių suvaržymas dažnai yra neišvengiamas<sup>2</sup>. Tie suvaržymai savo ruožtu daro neigiamą poveikį asmeniui – pasikeičia jo socialinis statusas, sumažėja pragyvenimo lygis, nutrūksta darbo stažas, blogėja gyvenimo kokybė ir kt. Kita vertus nustatyti tiesą baudžiamojame byloje netaikant procesinių prievartos priemonių dažniausiai yra neįmanoma<sup>3</sup>. Kadangi tai betarpiška reakcija į teisės pažeidimą, teisinio reguliavimo mechanizmo atsakas į iškilusius nukrypimus nuo jo normalaus funkcionavimo<sup>4</sup>, siekiant išvengti šių nukrypimų ateityje. Tačiau gerokai sumažinti prievartos neigiamą poveikį asmens teisėms ir laisvėms galima ir būtina, siekiant užtikrinti, jog kiekviena valstybės taikoma prievartos priemonė turėtų tvirtą teisinį pagrindą nacionalinėje teisėje<sup>5</sup>. Vienas svarbiausių formaliųjų žmogaus teisių ribojimo konstitucingumo reikalavimų yra tai, kad nė viena pagrindinė žmogaus teisė negali būti apribota kitaip, kaip tik aukščiausios juridinės galios aktu – įstatymu, kuris negali prieštarauti Konstitucijai<sup>6</sup> ir turi būti priimtas bei paskelbtas griežtai laikantis Konstitucijoje ir ją detalizuojančiuose įstatymuose nustatytos tvarkos<sup>7</sup>. Tokie tikslai yra užsibrėžti ir Europos žmogaus teisių konvencijoje siekiant žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos bei plėtojimo.

<sup>1</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.(48 str.).

<sup>2</sup> LOSIS, Egidijus. Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas. Iš *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 366.

<sup>3</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 220.

<sup>4</sup> BACEVIČIUS, Vaidotas. Apkaltos institutas ir Konstitucinė atsakomybė: probleminiai aspektai. *Vilnius: Jurisprudencija*, 2008, 9(111), p. 94–104.

<sup>5</sup> EMMERSON, B., ASHWORTH, A., MACDONALD, A. *Human Rights and Criminal Justice*. Second edition. London, 2007, p. 100 – 101.

<sup>6</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.

<sup>7</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*. Vilnius: Registrų centras, 2008, 86 – 110.

Temos aktualumą lemia tai, kad Lietuvos baudžiamojo proceso doktrinoje lieka neišspręstas klausimas dėl procesinės prievartos priemonės laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo sąvokos suformulavimo. Teismų praktikoje pastebima, subjektų, kuriems baudžiamąja teisine prasme gali būti taikoma tokia baudžiamosios procesinės prievartos priemonė, požymių apibrėžimo, o kartu ir supratimo problema. Visi šie aspektai apsprendžia nagrinėjamos baudžiamosios procesinės prievartos priemonės aiškesnio teisinio reguliavimo paaiškinimo ir suvokimo bei lemia gilesnę šios problemos teorinę analizę. Siekiant pagrįsti baudžiamojo proceso procesinių prievartos priemonių taikymo būtinumą, prasmingumą, veiksmingumą ir kt.

**Darbo tikslas** – panagrinėti kai kuriuos esminius, teoriniu ir praktiniu požiūriu probleminius procesinės prievartos priemonės laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinio reguliavimo bei jo tobulinimo klausimus, siekiant užpildyti teisinio reglamentavimo spragas dėl šios priemonės taikymo ir įvykdymo.

**Darbo uždaviniai:**

1. Atskleisti istorinę-teisinę laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo kilmę, vystymosi raidą, šio instituto sąvoką, taikymo tikslus ir esmę;
2. Aptarti laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo teisinio reguliavimo problemas Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje;
3. Atlikti laikino nušalinimo nuo pareigų teisinio reguliavimo lyginamąją analizę taikant šią procesinės prievartos priemonę įvairiems fiziniams asmenims;
4. Pateikti laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo teisinio reguliavimo problemų sprendimo ir tobulinimo kryptis.

**Darbo objektas** – laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinis reguliavimas.

**Tyrimo metodai:**

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodai naudoti nagrinėjant baudžiamojo proceso įstatymus, tarptautinius teisės aktus, Europos Žmogaus Teisių Teismo, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir kitų teismų jurisprudenciją.

2. Sisteminės analizės tyrimo metodas naudotas aiškinantis tam tikras Konstitucijos nuostatas, atskleidžiant BPK 157 straipsnyje įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinį reguliavimą<sup>8</sup>.

3. Istoriniu metodu siekiama atskleisti nagrinėjamos teisės normos atsiradimą bei kitimą tam tikrais Lietuvos valstybingumo laikotarpiais.

4. Gramatinis metodas yra plačiausiai taikomas aiškinant teisę. Kiti metodai aiškinimo procese pasitelkiami tik siekiant patvirtinti ar paneigti šio aiškinimo būdu gautą rezultatą. Todėl gramatinio metodo pagalba buvo atskleidžiama „laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo“ žodžių, žodžių junginių sandara ir reikšmė.

5. Loginis – analitinis metodas panaudotas kaip priemonė, kuria siekiama pažinti, atskleisti nagrinėjamų teisinių santykių esmę, sukonkretinant analizuojamos baudžiamojo proceso prievartos priemonės turinį, remiantis Konstitucinio Teismo ir kitų teismų teisiniais samprotavimais bei įžvalgomis.

6. Lyginamasis metodas taikytas analizuojant Lietuvos ir skirtingų valstybių laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo instituto taikymo problematiką, atskleidžiant šios teisės normos esminių požymių panašumus ir skirtumus, taikymą teismų praktikoje<sup>9</sup>.

**Darbo originalumas.** Pristatant šio magistro darbo originalumą ir naujumą, reikia pabrėžti, kad nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo klausimas Lietuvos baudžiamojo proceso teisės doktrinoje tyrinėtas tik epizodiškai, pasigendama platesnio šios temos aptarimo. Lietuvos teisės mokslininkai nagrinėjo atskirus baudžiamojo proceso institutus, pavyzdžiui, procesinių prievartos priemonių apskundimo tvarką, tiesiogiai išrinktų politikų apkaltos instituto taikymo problematiką ir kt. Taigi pasirinkta tyrimo tema yra pakankamai aktuali, leidžianti įžvelgti gerokai daugiau probleminių aspektų su šios normos aiškinimu ir taikymu užtikrinant baudžiamojo proceso veiksmingumą ir funkcionalumą.

**Darbo šaltiniai.** Gilesnę šiame darbe aptariamą problemą galima atrasti prof. dr. (HP) G. Švedo<sup>10</sup>, prof. dr. (HP) E. Šileikio<sup>11</sup>, doc. dr. G. Godos, doc. dr.

<sup>8</sup> TIDIKIS, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003, p. 427.

<sup>9</sup> TIDIKIS, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003, p. 427.

<sup>10</sup> ŠVEDAS, Gintaras. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. Vilnius: *Teisė*, 2012.

<sup>11</sup> ŠILEIKIS, Egidijus. Valstybės vadovo statusas: teoriniai ir praktiniai klausimai. *Teisė*, 2001 (38), p. 93-103; ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005; ŠILEIKIS, Egidijus. Konstitucinės atsakomybės buvimas („pripažinimo“) ir sampratos klausimas. Vilnius:

P. Kuconio, doc. dr. M. Kazlauskio<sup>12</sup>, doc. dr. R. Merkevičiaus<sup>13</sup>, dr. A. Juozapavičiaus<sup>14</sup> darbuose. Šių mokslininkų darbai ir tyrimai svariai prisidėjo prie Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso teisės aktų įgyvendinimo sistemos kūrimo, reguliuojant prievartos priemonių baudžiamajame procese veiksmingumą, įskaitant laikiną nušalinimą nuo pareigų ir laikiną teisės užsiimti tam tikrą veiklą sustabdymą. P. Kuconis<sup>15</sup> analizavo oficialią konstitucinę doktriną, suformuotą konstitucinės justicijos bylose, kuriose buvo tiriamos Lietuvos Respublikos BPK normos, reglamentuojančios apskundimą ikiteisminio tyrimo metu. G. Goda<sup>16</sup> nagrinėjo jau pritaikytų procesinių prievartos priemonių apskundimo tvarkos klausimus. R. Merkevičius<sup>17</sup> apžvelgė šiuolaikinio baudžiamojo proceso aktualių tikslų pasirinkimą ir jiems pasiekti taikomas procesines priemones. E. Losis<sup>18</sup> teigė, kad dėl proporcingumo principo turinio nepakankamo apibrėžtumo šis principas *de facto* nėra tinkamai bei nuosekliai įgyvendinamas procesines prievartos priemones taikančių baudžiamojo proceso subjektų praktinėje veikloje. J. Christoffersen<sup>19</sup> nuomone, tikslas kurio siekiama procesine prievartos priemone turi būti pakankamai didelis, kad pateisintų žmogaus teisės ar laisvės apribojimus saugomus teisės aktais. B. Emmerson, A. Ashworth, A. Macdonald<sup>20</sup> analizuodami procesinių prievartos priemonių teisėtumą, teigė, kad jo pagrindimas turi remtis prievartos priemonių pagrįstumu ir leistinumu kt. Kaip viena iš pagrindinių nuostatų užtikrinant žmogaus teisių apsaugą procesinių prievartos priemonių problematiką savo straipsniuose yra tyrę P. Г Бикмиев<sup>21</sup>, Ф. Багаутдинов<sup>22</sup>, .Е. Токарева, Н. В. Буланова<sup>23</sup> ir kt.

---

*Justitia*, 2006, Nr. 2(60); p. 2-18. ŠILEIKIS, Egidijus. Apkaltos instituto konceptualaus supratimo paieška. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2012, 19(3), p. 955–985.

<sup>12</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011.

<sup>13</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*. Vilnius: Registrų centras, 2008, 86 – 110.

<sup>14</sup> JUOZAPAVIČIUS, Audrius. Nesavarankiškas įrodymų naudojimo neleistinumas: kai kurie konstituciniai aspektai. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?:* recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: UAB „Vilniaus panda“, 2014.

<sup>15</sup> KUCONIS, Pranas. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais* (vyr. moksl. red. G. Švedas) rinkinys. Vilnius, 2014.

<sup>16</sup> GODA, Gintaras. Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo. Vilnius: *Teisė*, 2016, nr. 98.

<sup>17</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Sudarytoja. G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.

<sup>18</sup> LOSIS, Egidijus. Proporciningumo principas – tarptautinis prievartos priemonių standartas. Iš: *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*. Mokslo studija. Jurka, R.; Ažubalytė, R., et al. Vilnius, 2013.

<sup>19</sup> CHRISTOFFERSEN, J. *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

<sup>20</sup> EMMERSON, B., ASHWORTH, A., MACDONALD, A. *Human Rights and Criminal Justice*. Second edition. London, 2007.

<sup>21</sup> БИКМИЕВ, Р. Г. *Основания применения временного отстранения от должности*. Актуальные проблемы экономики и права, Казань: Познание 2012.

## 1. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo reglamentavimo teoriniai aspektai

Siekdama baudžiamojo proceso tikslų įgyvendinimo valstybė baudžiamojo proceso normų privalomumą užtikrina valstybės prievarta, kurios išraiška – procesinių prievartos priemonių taikymas. Procesinės prievartos priemonės – žmogaus teisių ir laisvių varžymo priemonės, siekiant surinkti bylai reikšmingus duomenis ar modeliuoti asmens elgesį, kad būtų užtikrintas baudžiamojo proceso paskirties įgyvendinimas.<sup>24</sup> Taigi, procesinės prievartos priemonės<sup>25</sup> – tai baudžiamojo proceso įstatyme numatytos priemonės, pasireiškiančios žmogaus teisių suvaržymu, kurias valstybės subjektai taiko siekdami procesinių tikslų, užkertant kelią įtariamųjų ar kaltinamųjų asmenų neteisėtiems veiksams arba įpareigojant juos nesinaudoti atitinkamomis teisėmis ir laisvėmis. Baudžiamosios procesinės prievartos priemonės pasižymi šiais požymiais<sup>26</sup>:

1. Taikomos prieš baudžiamąjį įstatymą pažeidusių asmenų valią ir norus, objektyviai ribojant jų teises.
2. Taikomos valstybės subjektų, vykdančių baudžiamąjį procesą, kitų proceso dalyvių atžvilgiu.
3. Baudžiamojo proceso metu gali būti taikomos tik proceso įstatymuose numatytos prievartos priemonės.

Procesinės prievartos priemonių sistemą sudaro Lietuvos Respublikos BPK III dalyje (119 – 163 straipsniai) išvardytos priemonės. Šias priemones galima suskirstyti į dvi kategorijas<sup>27</sup>:

1. Kardomąsias priemones.
2. Kitas procesinės prievartos priemones.

Baudžiamojo proceso kodekse įtvirtintų procesinių prievartos priemonių loginė analizė leidžia teigti, kad – tai baudžiamojo proceso įstatymuose numatyti atitinkamų valstybės institucijų, atliekančių baudžiamosios bylos tyrimą, galimi sprendimai ir veiksmai, apribojantys kitų proceso dalyvių tam tikras teises, nepaisant jų valios.

---

<sup>22</sup> БАГАУТДИНОВ, Ф. *Временное отстранение обвиняемого от должности*. Законность. 2003. N 4.

<sup>23</sup> ТОКАРЕВА, М. Е., БУЛАНОВА, Н. В., *et al.* *Меры процессуального принуждения в досудебном производстве по уголовным делам*. Москва, 2005.

<sup>24</sup> LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2008, 6 (108), p. 79.

<sup>25</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 220; LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008 6(108), p. 78.

<sup>26</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p.220.

<sup>27</sup> *Ibid*, p. 221.



Atsižvelgiant į skirtingus taikymo tikslus, subjektus, kuriems gali būti taikoma procesinė prievartos priemonė ir skirtingą valstybės subjektų kompetenciją skiriant prievartos priemones, surenkant reikšmingus tyrimui ir bylos nagrinėjimui teisme duomenis<sup>28</sup>, įstatymų leidėjas laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą priskyrė kitų procesinių prievartos priemonių kategorijai. Todėl siekiant geriau suvokti šios baudžiamojo proceso prievartos priemonės esmę, būtina paanalizuoti jos kilmės istorines ištakas ir raidą. Tuo pačiu, įvertinant vykusių pertvarkų ir pokyčių priežastis lėmusias įstatymų leidėjo valią, įtvirtinant dabartinį laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinį reguliavimą.

### **1.1. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinio reguliavimo genezė Lietuvos baudžiamajame procese**

Aiškinantis visuomeninius santykius reguliuojančių teisės normų turinį, galima išskirti 3 Lietuvos teisės raidos laikotarpius<sup>29</sup>:

1. Pirmykštės teisinės lygybės laikotarpis, kai elgesio taisyklės dar yra bendros visiems tam tikros teritorijos gyventojams arba tam tikros genties nariams (nuo teisės atsiradimo iki 1387 m.). Šiuo istoriniu laikotarpiu, nemažai reikšmės Lietuvos teisinės kultūros formavimuisi turėjo ne tik romėnų, bet ir bizantiškoji, germanų, lenkų teisė<sup>30</sup>. XIV a. pr. Lietuvoje buvo pradėta diegti Vakarų teisinės kultūros pradmenys, tačiau ikikrikščioniška Lietuvos teisė dar nebuvo vienalytė, o teisinė kultūra apėmė nedaug dedamųjų.

2. Luominės teisės laikotarpis (1387-1918 m.), kai tam tikrų luomų (socialinių grupių) nariams suteikiamos ypatingos teisės, o kitų luomų (socialinių grupių) nariams skiriamos ypatingos pareigos. Tačiau XVIII a. pabaigoje iškilus šiuolaikinėms valdžių padalijimo teorijoms, Europos teismai pradeda vykdyti naują – vykdomosios valdžios veiksmų teisėtumo kontrolės – funkciją, pradeda formuotis vadinamoji administracinė justicija<sup>31</sup>. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės egzistavimo laikotarpiu, taip pat vyko laipsniškas teisminės valdžios sistemos materializavimasis bei viešosios ir privatinės teisės atribojimas. Abiejų Tautų Respublikos 1791 m. Konstitucija gali būti vertinama

<sup>28</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 251 – 252.

<sup>29</sup> MACHOVENKO, Jevgenij. *Teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras. 2013, p. 23.

<sup>30</sup> ŠENAVIČIUS, Antanas. Teisės raida: retrospektyva ir perspektyva. Iš *Liber Amicorum Mindaugui Maksimaičiui* : mokslo studija (atsak. red. Gintaras Šapoka). Vilnius : Mykolo Romerio universitetas 2013, p. 89.

<sup>31</sup> MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 131.

kaip bandymas įgyvendinti pagrindinius tuometės Vakarų teisės tradicijos principus valdant valstybę, tarp jų – valdžių padalijimo principą<sup>32</sup>. Aukščiausiu krašto teisininkų teorinės minties ir praktinės veiklos pasiekimu laikytini Lietuvos Statutai, vainikavę LDK įstatymų kodifikaciją ir iškėlę ją į vieną iš pirmųjų vietų Europoje<sup>33</sup>. Nusikaltimams teisingumui apibūdinti Pirmojo Lietuvos Statuto VI skyriuje, Antrojo bei Trečiojo Statutų IV skyriuje<sup>34</sup>, kurie apėmė teisėjų ir kitų teismo tarnautojų nusikalstamas veikas, galima rasti nagrinėjamo procesinės prievartos priemonės instituto atsiradimo prielaidas. Nors tuo metu, tai daugiau buvo siejama su baudžiamosios atsakomybės institutu, kai pavyzdžiui, teismo tarnautojai už aplaidų pareigų ėjimą buvo šalinami iš pareigų<sup>35</sup>.

3. Pilietinės teisės laikotarpiu (nuo 1918 m. iki dabar), kai teisės normos vėl yra bendros visiems piliečiams (o tam tikros normos bendros ir visiems žmonėms), tarpukario Lietuvos Konstitucijose, iš esmės dar nebuvo kalbama apie žmogų apskritai, nebuvo aptariamos jo teisės ir laisvės. 1918 m. atkūrus Lietuvos valstybę, šalyje ir toliau liko su tam tikrais pataisymais galioti carinės Rusijos baudžiamojo proceso statutas<sup>36</sup> (liet. Baudžiamojo proceso įstatymas<sup>37</sup>). Šio įstatymo 1101 straipsnyje buvo nurodyta, kad „Valstybės pareigūnai, dalyvaujantys teisminiame procese, gali būti laikinai arba visiškai nušalinti nuo pareigų“<sup>38</sup>. Kaip matome, šiame įstatyme jau yra išsamiai reglamentuotas kaltinamojo, atiduoto tyrimo institucijoms arba teismui, pašalinimas iš pareigų. Svarbus bruožas yra tai, kad ši problema dažnai buvo sprendžiama, apeinant teismines institucijas. 1922 m. Lietuvos Konstitucijoje jau atsiranda individualių teisių gynimas kaip būtina laisvo žmogaus gebėjimų ugdymosi sąlyga, iškeliant asmenybę, skelbiant ją visuomeninio gyvenimo centru ir iš esmės pripažįstant žmogaus teisių ir laisvių srities galimą ribojimą, deklaruojant tuos ribojimus leidžiant išimtinai įstatymu.

1940 m. Lietuvai tapus Sovietų Sąjungos dalimi šalyje įsigaliojo 1923 m. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – RTFSR BPK). Šio kodekso 142 straipsnyje buvo konstatuota, kad,

---

<sup>32</sup> GRIŠKEVIČ, L. Valdžių padalijimo principas pirmosios bangos Konstitucijose ir XVI-XVII a. Lietuvos Konstituciniuose aktuose. *Iš Konstitucionalizmo idėja, bendroji Europos teisė ir Lietuvos konstitucinė tradicija.*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 265.

<sup>33</sup> MACHOVENKO, Jevgenij. *XIII-XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 23.

<sup>34</sup> ANDRIULIS, V., et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justicija, 2002, p. 227.

<sup>35</sup> *Ibid.*, p. 228.

<sup>36</sup> MAKSIMAITIS, Mindaugas; VANSEVIČIUS, Stasys. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997; Устав уголовного судопроизводства, 20 ноября 1864 года. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 rugsėjo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>.

<sup>37</sup> KRIKŠČIUKAITIS, Antanas. Baudžiamojo proceso įstatymo projektas. Kaunas, *Teisė*, 1924, p. 7.

<sup>38</sup> Устав уголовного судопроизводства, 20 ноября 1864 года. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 rugsėjo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>.

„patraukdamas valstybės pareigūną kaltinamuoju, tardytojas privalo išspręsti klausimą, dėl tokio asmens nušalinimo nuo pareigų, viso tyrimo metu, pranešant apie tai darbovietai“<sup>39</sup>. 1961 m. rugsėjo 1 d.<sup>40</sup>, kai Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika, priėmė nacionalinį baudžiamąjį proceso kodeksą (toliau – LTSR BPK)<sup>41</sup>, prievartos priemonių jame buvo įtvirtinta daugiau. LTSR BPK numatė galimybę taikyti tarp galiojusių kitokių prievartos priemonių ir nušalinimą nuo pareigų<sup>42</sup>. Pagal 1961 m. LTSR BPK 173 str. 1 dalies nuostatas, patraukus kaltinamuoju pareigūną, privalėjo būti išspręstas ir jo nušalinimo nuo pareigų klausimas. Ši „priemonė buvo priimama tardymą atliekančių pareigūnų motyvuotu nutarimu, kurį dar turėjo patvirtinti prokuroras <...> Nušalinimas nuo pareigų panaikinamas tardytojo nutarimu, kai išnyksta reikalas toliau taikyti šią priemonę“<sup>43</sup>. Tačiau, kas yra valstybės pareigūnas, kas įeina į jo sąvoką buvo aiškinama labai siaurai, trūko apibrėžtumo, pagrindų, nustatytos tvarkos taikant šią normą. Pavyzdžiui, RTFSR BPK komentare, aiškinant valstybės tarnautojo sąvoką buvo nurodoma, kad „Darbuotojai, tarnautojai, kolūkiečiai, kurie neturi organizacinių-reguliavimo ar administracinių-ūkinių pareigų ar neatlieka valdžios funkcijų, negali būti pašalinti iš užimamų pareigų remiantis RTFSR BPK 153 straipsniu“<sup>44</sup>.

1991 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, „atsižvelgiant į Lietuvos valstybės demokratinį pobūdį, įsipareigojimą gerbti ir saugoti žmogaus teises ir laisves, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos kriterijus“<sup>45</sup>, reformuojant Lietuvos Respublikos BPK 2002 m. kovo 14 d. redakcijoje buvo nustatytos iš esmės naujos nusikaltimų tyrimo taisyklės. Žmogaus teisės sugrįžo į Lietuvą kaip Vakarų demokratiškos valstybių patirtis. Pavyzdžiui, buvo įvestas ikiteisminio tyrimo teisėjo institutas, šiam teisėjui suteikiant įgaliojimus skirti ir sankcionuoti procesinių prievartos priemonių taikymą, atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, tvirtinti kai kuriuos prokuroro nutarimus ir kt.<sup>46</sup> Buvo numatyta, kad darbinės veiklos ribojimai gali būti skiriami ne tik pareigūnams, bet ir kitiems asmenims užsiimantiems tam tikra veikla. Teisės suvaržymus taikant neatsižvelgiant į tai,

<sup>39</sup> Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР : офиц. текст с изм. на 1 янв. 1952 г. М., 1952. p. 135.

<sup>40</sup> JUŠKEVIČIŪTĖ, Janina. Specialisto instituto raida Lietuvos baudžiamajame procese. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2005, t. 76 (68), p. 14.

<sup>41</sup> *Ibid.*, p. 15.

<sup>42</sup> GODA, Gintaras. Procesinių prievartos priemonių Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso projekte samprata, klasifikacija ir turinys. Vilnius: *Teisė*. 2000, p. 18.

<sup>43</sup> Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961.

<sup>44</sup> Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР. М. 1976, p. 234–235.

<sup>45</sup> LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2008, 6 (108), p. 78.

<sup>46</sup> GODA, Gintaras. Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas. Vilnius: *Teisė*, 2011, t. 78, p. 78.

kur asmuo dirba, t. y. privačioje ar valstybinėje įmonėje, įstaigoje, ar yra privačios įmonės savininkas, kartu buvo numatytos kitos šios priemonės taikymo sąlygos ir tikslai.

Apibendrinant galima teigti, kad dabartinis teisinis mechanizmas susijęs su valstybės procesinių prievartos priemonių taikymu susiformavo praeidamas keletą istorinių etapų. Kaip teisinė priemonė – „nušalinimas nuo pareigų“ – Lietuvoje atsirado ir jau buvo minima nuo XVI amžiaus vidurio Lietuvos Statutuose. Lietuvos valstybės atkūrimo ir nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiais buvo pradėtas Baudžiamojo proceso teisės humanizavimas ir atskirų jo normų tobulinimas, pavyzdžiui, darbinės veiklos ribojimai buvo pradėti skirti ir kitiems asmenims užsiimantiems tam tikra veikla. Tobulinant baudžiamojo proceso teises normas, pradėtos vertinti kiekvieno asmens teisės, atsižvelgiant į individo padėtį, kurią jis užima visuomenėje ir valstybėje. Apie tai galima spręsti, analizuojant atskirų procesinių prievartos priemonių paskyrimo tvarką, sąlygas, įvykdymo išpildymą siekiant išvengti neproporcingo žmogaus teisių suvaržymo. Pirmą kartą per visą Lietuvos teisės raidos laikotarpį, žmogaus teisių suvaržymas pradėtas sieti su valstybės įgaliotų subjektų teise parenkant ir panaudojant veiksmus, turinčius prievartos elementų, juos vertinti per žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos prizmę.

## **1.2. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas: sąvoka, taikymo tikslai ir esmė**

Baudžiamojo proceso teisės aktai nepateikia laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo sąvokos išaiškinimo. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas<sup>47</sup> 2006 m. sausio 16 d. nutarime yra konstatavęs, kad „konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, kad įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna“. Todėl aiškinantis „laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo“ sąvokos formuluotę, pirmiausiai reikia „įžvelgti tuos žodžius rišantį konceptualų pradą ir bendrąją giluminę norminės konstrukcijos idėją“<sup>48</sup>, tuo pačiu pasitelkiant skirtingų teisės šakų teorijas.

---

<sup>47</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 7-254.

<sup>48</sup> ŠILEIKIS, Egidijus. Apkaltos instituto konceptualaus supratimo paieška. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2012, 19(3), p. 958.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas terminą nušalinti apibrėžia taip: „Nušalinti – atleisti, pašalinti, (paprastai laikinai) iš (nuo) pareigų“<sup>49</sup>. Tuo pačiu, žodis „laikinas“ pažymi – kurį laiką esantį ar trunkantį, nenuolatinį, neamžiną reiškinį. Todėl tiek laikinai nušalinant nuo pareigų, tiek laikinai sustabdant teisę užsiimti tam tikra veikla, reiškia, kad sprendimas dėl šių veiksmų nėra galutinis, o tik iki bus priimtas galutinis sprendimas baudžiamojoje byloje. Todėl laikiną nušalinimą nuo pareigų (darbo) privaloma skirti nuo atleidimo iš darbo. Laikiniai nušalinant nuo pareigų (darbo) darbo santykiai su darbuotoju nenutraukiami, tik laikinai neleidžiama atlikti tam tikro darbo ar eiti pareigų nurodytų darbo sutartyje. Nušalinimas galimas esant darbuotojo kaltei ir jam tenka visi neigiami nušalinimo padariniai. Toks darbuotojo elgesys, dėl kurio jį būtina nušalinti nuo darbo, hipotetiškai gali būti laikomas darbo drausmės pažeidimu<sup>50</sup>, tačiau tai nėra drausminė nuobauda, darbuotojui laikinas nušalinimas kartu reiškia ne tik darbo funkcijų nevykdymą, bet ir apskritai draudžia būti darbo vietoje.

Darbo teisės teorijoje, lietuvių mokslininkai „nušalinimą nuo darbo“ pažymėjo, kaip draudimą darbuotojui eiti savo darbines pareigas, nemokant jam už tą laiką atlyginimo<sup>51</sup>. Minėto apibrėžimo neišbaigtumas toks, kad čia nepatikslinkama jog nušalinimas yra laikinas. Tačiau vėlesniuose lietuvių moksliniuose darbuose jau minima ši svarbi aplinkybė ir teigiama, kad „nušalinimas nuo darbo yra laikinas darbo sutarties vykdymo sustabdymas, t.y., darbuotojas tam tikrą laiką neina savo darbo pareigų, o darbdavys už tą laiką nemoka jam darbo užmokesčio“<sup>52</sup>. Taip pat, išskiriami dar du svarbus nušalinimo nuo darbo bruožai – nušalinto darbuotojo negalėjimas būti darbo vietoje bei nušalinti nuo darbo gali tik darbdavys savo iniciatyva arba įgaliotų institucijų reikalavimu. Kaip pažymi H. Davidavičius, nušalinimą galima laikyti tokia padėtimi, kai darbdavys įstatymų numatytais atvejais savo iniciatyva arba valstybės įgaliotų institucijų (pareigūnų) nurodymu darbuotojui neleidžia dirbti ir būti darbo vietoj<sup>53</sup>.

Lietuvos Respublikos darbo kodekse ir kituose teisės aktuose (pvz. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 36 str.), yra numatyti tam tikri atvejai, kai darbdaviui suteikta teisė ir pareiga nušalinti nuo darbo (pareigų) darbuotojus, valstybės tarnautojus ir pan. Lietuvos Respublikos DK 123 str. reglamentuotas nušalinimas nuo darbo – tai, kai darbuotojui neleidžiama dirbti darbo sutartyje sulygto darbo ir už nušalinimo laiką

<sup>49</sup> *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Elektroninis leidimas. Vyr. red. KEINYS, Stasys. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2003.

<sup>50</sup> TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005, p. 406.

<sup>51</sup> DAMBRAUSKAS, A.; NEKRAŠAS, V.; ir NEKROŠIUS I. *Darbo teisė*. Vilnius, 1990, p. 98.

<sup>52</sup> TIAŽKIJUS, V.; PETRAVIČIUS, R. ir BUŽINSKAS, G. *Darbo teisė*. Vilnius: *Justitia*, 1999, p.75.

<sup>53</sup> DAVIDAVIČIUS, Henrikas. *Darbo įstatymų komentaras*. Kaunas: Verslo konsultacinis centras, 2001, p. 42.

darbuotojui nemokamas darbo užmokestis<sup>54</sup>. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnyje, taip pat yra numatytas pareigūno nušalinimas nuo pareigų, o 34<sup>1</sup> straipsnio nuostatuose teigiama, kad nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu darbo užmokestis nemokamas. Nors pavyzdžiui, Kanados darbo teisėje<sup>55</sup>, tarp darbdavio ir darbuotojo sudarytoje darbo sutartyje, gali būti aptarti atvejai dėl darbo užmokesčio nemokėjimo, tam laikotarpiui, kai darbuotojas yra nušalinamas nuo darbo pagal atitinkamų įstaigų nutartis. Kitokių atveju, išlieka galimybė, kad darbuotojui darbo užmokestį darbdavys vis tiek privalės mokėti. Taip pat yra išimčių, kai ne darbdavys, o pati valstybinio valdymo priežiūros institucija nušalina nuo darbo darbuotoją. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 72 str. 1 d. 4 p.<sup>56</sup> nustato, kad Europos centrinis bankas arba Lietuvos bankas, kaip priežiūros institucija turi teisę asmenims taikyti tokią (administracinio) poveikio priemonę: „laikinais nušalinti banko stebėtojų tarybos narį (narius), banko valdybos narį (narius), <...> ir reikalauti, kad jie būtų atšaukti iš pareigų ir (ar) su jais būtų nutraukta sutartis ar būtų panaikinti jų įgaliojimai nušalinti banko valdybos narį ar banko administracijos vadovą“.

Pareigos, šios procesinės prievartos priemonės sąvokoje turi būti suvokiamos pačia plačiausia prasme<sup>57</sup>, t. y. asmenys atlikdami ar vykdydami jiems priskirtas pareigas, už tai gauna atitinkamą darbo užmokestį. Tačiau pareigas galima suprasti ir kaip darbo ar tarnybos vietoje turimą konkretaus žmogaus statusą. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismo nagrinėtoje byloje<sup>58</sup>, bankroto administratorius L. T. buvo įtariamas, kad būdamas valstybės tarnautojui prilygintam asmeniu – UAB „Dailistus“ ir UAB „Ecorus“ bankroto bylų administratoriumi, savo naudai iš H. A. reikalavo 30000 Lt kyšio už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus – ieškinių teismui nepateikimą ir tyčinio bankroto bylų neinicijavimą šioms bendrovėms. Po to, tęsdamas nusikalstamą veiką, iš H. A. paėmė dalį reikalauto kyšio – 15000 Lt, t.y. nusikalstamos veikos, numatytos BK 225 str. 2 d., padarymu. L. T. skundė pirmos instancijos teismo nutartį teigdama, kad jo trims mėnesiams nušalinimas nuo bankroto administratoriaus pareigų tuo pagrindu, kad jo darbinė veikla tiesiogiai susijusi su nusikalstamos veikos tyrimo objektu, todėl jis gali trukdyti bylos tyrimui neteisėtai. Nes jis, kaip bankroto administratorius, yra privatus

---

<sup>54</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569.

<sup>55</sup> LECOURS, Alain P. *Employee suspension: with or without remuneration?* Canada2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. sausio 31 d.] <http://www.lecourshebert.com/wp-content/uploads/2014/05/LABOUR-LAW-Employee-Suspension-With-or-Without-Remuneration1.pdf>.

<sup>56</sup> Lietuvos Respublikos bankų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.

<sup>57</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 274.

<sup>58</sup> Panevėžio apygardos teismas. *2008 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo nutarties, kuria įtariamasis laikinai nušalintas nuo bankroto administratoriaus pareigų trims mėnesiams*, Nr. 1S-342-349/2008.

fizinis asmuo, užsiimantis individualia veikla, neturintis viešojo administravimo įgaliojimų, neteikiantis viešųjų paslaugų ir nėra susijęs darbo santykiais. Teismas aiškindamas BK 157 str. numatytos procesinės prievartos priemonės esmę, nurodė, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas – gali būti taikoma tiek valstybės tarnautojams ar jiems prilygintiems asmenims. Tačiau teigdamas, kad ši norma apima ir privačiu verslu užsiimančius asmenis buvo netikslus:

1. Verslas apibrėžiamas kaip įmonė, įstaiga, įmonė teikianti ir aprūpinanti pirkėjus prekėmis ir paslaugomis<sup>59</sup>, tai reiškia, kad veikia juridinis asmuo. Tačiau individualia ar privačia veikla galima užsiimti ir neturint juridinio asmens statuso, kaip ir buvo nagrinėjamos bylos atveju.

2. Ši norma yra taikoma tik fiziniams asmenims<sup>60</sup>, todėl, nutartyje teismas turėjo remtis įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnyje<sup>61</sup> nurodyta definicija, kad bankrutuojančios įmonės administratorius – tai teismo paskirtas fizinis <...> asmuo, turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Administravimas (lot. kalba – *administratio*), kuris reiškia padėjimą, pagalbą teikimą, tvarkymą, vadovavimą, valdymą, paskirstymą, įgyvendinimą<sup>62</sup>. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2003 m. lapkričio 25 d. nutartyje<sup>63</sup>, terminą „administruoti“ aiškino, kaip galėjimą valdyti, prižiūrėti, kontroliuoti, tvarkyti tam tikras gyvenimo sritis. Viešasis administravimas – įstatymų ir kitų teisės aktų <...> nustatytų administracinių paslaugų teikimas<sup>64</sup>. Todėl galime teigti, kad minėtoje nutartyje bankroto administratorius yra „valstybės tarnautojui <...> prilygintas asmuo pagal įstatymus turintys įgaliojimus duoti nepavaldiems asmenims teisės aktų nustatytus privalomus vykdyti nurodymus<sup>65</sup> ir jam gali būti taikomos BPK 157 str. nuostatos. Todėl teigimas, kad „asmens užsiėmimas darbine veikla, kurią atlikdamas jis turi galimybę trukdyti tyrimui“<sup>66</sup>, sudaro pagrįstas prielaidas visada taikyti BPK 157 str. numatytą procesinės prievartos priemonę yra neteisingas.

---

<sup>59</sup> SULLIVAN, A; STEVEN M. S. *Economics: Principles in action*. Upper Saddle River, New Jersey. Pearson Prentice Hall. 2003, p. 29.

<sup>60</sup> Juridiniams asmenims taikoma Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 389 str. 1 d. nuostata dėl laikino juridinio asmens veiklos sustabdymo – *autorės pastaba*.

<sup>61</sup> Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

<sup>62</sup> KUZAVINIS, Kazimieras. Lotynų – lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus] ] [žiūrėta 2016 rugpjūčio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/lotynu-lietuviu.jsessionid=8EF37C39C51C93A9E64E4D6B3A559464>.

<sup>63</sup> Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamoje byloje dėl nuteistojo A. Š. kasacinio skundo dėl Kauno apygardos teismo 2003m. rugsėjo 10d. nuosprendžio, Nr. 2K-809/2003. Teismų praktika. Nr. 20.

<sup>64</sup> Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 60-1945, 2 str.

<sup>65</sup> *Ibid*, 2 str.

<sup>66</sup> Panevėžio apygardos teismas. 2008 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo nutarties, kuria įtariamasis laikinai nušalintas nuo bankroto administratoriaus pareigų trims mėnesiams, Nr. 1S-342-349/2008.

Kadangi, ne bet kurį asmenį, galima pripažinti šios procesinės prievartos priemonės teisinio reguliavimo taikymo subjektu. Plačiau šią temą aptarsime antroje darbo dalyje, kalbant apie prievartos priemonės taikymo ypatumus.

Atskleidžiant žodžių junginio „laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas“ reikšmę, nemažai probleminių klausimų kyla dėl termino „tam tikra veikla“ tikslaus supratimo. Nežyminio įvardžio reikšmė „tam tikras“ – nustatytas, bet konkrečiai nepasakomas; specialus<sup>67</sup>. Pasirenkant, terminą „nustatytas, bet konkrečiai nepasakomas“ baudžiamajame procese, reikštų, kad BPK 157 str. nurodyta veikla yra, bet kokia veikla, kuria gali užsiimti fizinis asmuo. Tai akivaizdžiai pažeistų įtariamojo ir kaltinamo asmens teises, nes pavyzdžiui, nukentėjusiojo skunde turi būti nurodomos konkrečios nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, nurodomi šias aplinkybes patvirtinantys duomenys ir pan. Todėl terminas „specialus“ šios normos atžvilgiu yra priimtinas ir taikytinas. Kadangi specialus (lot. *specialis*):

1. Susijęs su kokia nors specialybe, profesija, priklausantis kuriai nors siaurai visuomeninio gyvenimo, mokslo, meno, technikos sričiai.
2. Tam tikras, padarytas, ypatingas, išskirtinis (ne visiems, ne visais atvejais tinkamas).

Tai reiškia, jos ne bet kokia veikla įeina į šios normos reguliavimo sferą, o tik speciali veikla (profesija), kuria gali užsiimti ne bet kuris fizinis asmuo. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas<sup>68</sup> terminą „veikla apibūdina, kaip veikimą, darbą“. O profesinė veikla apibūdinama kaip užsiėmimas, veiklos rūšis, kuri reikalauja tam tikro pasirengimo ir yra pragyvenimo šaltinis. Civilinio kodekso komentare<sup>69</sup> teigiama, kad „profesinė veikla“ suprantama kaip „teikimas tam tikrų profesinių paslaugų, kurias turi teisę teikti tik specialų išsimokslinimą ir kvalifikaciją turintys asmenys: advokatai, auditoriai, architektai, gydytojai, notarai ir kt. Visi jie gali laisvai siekdami ekonominės naudos vykdyti profesinę savarankišką veiklą, tačiau apie tai turi deklaruoti ir pranešti Valstybinei mokesčių inspekcijai“.

Vadinasi, visi fiziniai asmenys, kurie pradeda vykdyti tam tikrą veiklą (įskaitant individualią veiklą arba kai jiems atsiranda prievolė mokėti ir/ar išskaičiuoti mokesťį jį reglamentuojančio įstatymo pagrindu), išskyrus tų veiklos rūšių vykdymą, kurias pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus gali vykdyti tik juridiniai asmenys (pvz., nekilnojamųjų

---

<sup>67</sup> *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Elektroninis leidimas. Vyr. red. KEINYS, Stasys. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2003.

<sup>68</sup> *Ibid.*

<sup>69</sup> Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.



pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veikla), patenka į šios normos reguliavimą<sup>70</sup>. Ši norma, taip pat neapima tų komercinių arba gamybinių veiklos sričių, kuriomis verstis įstatymai numato reikalavimą įsteigti juridinius asmenis arba priklausomai licencijuojamų veiklų sąrašui.

Individuali veikla gali būti vykdoma dviem būdais:

1. Su individualios veiklos pažyma – patvirtinančia, kad asmuo yra įregistravęs vykdomą veiklą savo gyvenamosios vietos valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir gali verstis pažymoje nurodyta veikla.

2. Su verslo liudijimu.

Aiškinantis „laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo“ prasmę, galima būtų remtis Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Teisės grupės rengto Lietuvos Respublikos BPK 389 str. pakeitimo įstatymo projekto aiškinamuoju raštu<sup>71</sup>. Jame teigiama, kad „laikinas juridinio asmens veiklos sustabdymas“ yra įpareigojimas laikinai nutraukti visą steigimo dokumentuose numatytą ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą ir uždaryti visus padalinius. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad „laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas“, apims draudimą fiziniam asmeniui užsiimti tiek profesine, tiek kita veikla, turint individualios veiklos pažymą ar verslo liudijimą, išskyrus ūkines arba technines funkcijas atliekančius asmenis<sup>72</sup>. Todėl galima teigti, jog ši teisės norma yra adresuota tiems fiziniams asmenims, kurie dirba, bet kurioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ir privalo turėti atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus ar teikti viešąsias paslaugas<sup>73</sup>. Viešojo administravimo įgaliojimus turi ir asmenys, užsiimantys profesine veikla (pvz., gydytojai, notariai)<sup>74</sup> ar vadovaujančias pareigas užimantys asmenys – pavyzdžiui, juridinių asmenų vadovai, vyr. buhalteriai ir pan. Administraciniai įgaliojimai turėtų būti suprantami kaip<sup>75</sup>:

- 1) administraciniai įgaliojimai pavaldiems asmenims;
- 2) administraciniai įgaliojimai nepavaldiems asmenims;
- 3) kitokie administraciniai įgaliojimai, susiję su viešojo administravimo veikla.

<sup>70</sup> Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymas „Dėl Fizinių asmenų įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą/išregistravimo iš mokesčių mokėtojų registro taisyklių patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*, 2013 m. birželio 26 d., nr. 67-3390.

<sup>71</sup> Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Teisės grupės aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos BPK 389 str. pakeitimo įstatymo projekto“. *Teisės aktų registras*, 2016 m. vasario 4 d., nr. 2345.

<sup>72</sup> GODA, G.; KUCONIS, P., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 398.

<sup>73</sup> *Ibid*, p. 398.

<sup>74</sup> *Ibid*, p. 135.

<sup>75</sup> ČAIKOVSKI, Andžej. Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2007, 6(96), p. 91.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo<sup>76</sup> 2 str. 18 p. viešoji paslauga apibūdinama, kaip valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys.

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamam Lietuvos Respublikos BPK 157 straipsnio taikymui yra svarbus gramatinis-loginis tekste vartojamų žodžių junginių prasmės aiškinimas. Kadangi tik teisingai suvokdami kas yra „laikinas nušalinimas“ ir „tam tikra veikla“, galėsime teigti, kad laikino nušalinimo nuo pareigų ir laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė bus taikoma tik tam asmeniui, kurio padarytos nusikalstamos veikos objektyvios pusės požymius apims ne bet kokia veika, o tik tokia, kurią asmuo padarė užimdamas atitinkamas pareigas ar profesinės veiklos srityje. Konstitucinis Teismas 2016 m. vasario 17 d. nutarime, taip pat pažymėjo, kad „pagal BPK 157 straipsnį procesinė prievartos priemonė gali būti taikoma tik tam asmeniui, kuris vykdo tam tikrą darbinę veiklą ir dėl to yra darbo ar savo prigimtimi į juos panašių santykių dalyvis“<sup>77</sup>.

Apibūdinant laikino nušalinimo nuo pareigų ir laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo tikslus, galima pažymėti, kad šia procesine prievartos priemone siekiama dviejų tikslų<sup>78</sup>:

- 1) siekiant, kad būtų greičiau ir nešališkai ištirta nusikalstama veika;
- 2) siekiant užkirsti galimybę įtariamajam bei kaltinamajam daryti naujas nusikalstamas veikas. Kliudyti bylos tyrimui ar nagrinėjimui (nepaslėptų, nesunaikintų ar nesuklastotų dokumentų ir daiktų, nedarytų įtakos jam pavaldiems liudytojams ar jų šeimos nariams ir pan.)<sup>79</sup>.

Tai apsprendžia, kad šiuolaikinio baudžiamojo proceso teisės normos susijusios su prievartos taikymu, turi būti subordinuojamos Konstitucijoje įtvirtintiems principams bei tarptautiniuose susitarimuose numatytiems žmogaus teisių apsaugos standartams<sup>80</sup>. Kadangi šios procesinės prievartos priemonės turinio esmę sudaro tai, kad asmuo, kuriam pritaikomas baudžiamasis įstatymas, „patiria tam tikrus teisių ir laisvių apribojimus, kartu

<sup>76</sup> Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

<sup>77</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>78</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 274.

<sup>79</sup> GODA, G.; KUCONIS, P., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 397.

<sup>80</sup> AŽUBALYTĖ, Rima. *Tendencies of the development of the Lithuanian criminal procedure law*. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2010, 1 (119).

jam apribojami ir galimi teisėto elgesio pasirinkimo variantai<sup>81</sup>. Socialinė laikino nušalinimo nuo pareigų ir laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo procesinės prievartos priemonės taikymo esmė grindžiama<sup>82</sup>:

- 1) tarptautiniuose ir konstituciniuose teisės aktuose apibrėžtų pamatinių asmens teisių laikymusi, laisvai pasirenkant darbą ir profesiją;
- 2) humanistiniu požiūriu į asmenybę, kurią reikia laikinai nušalinti nuo tarnybinių pareigų ar profesinės veiklos vykdymo;
- 3) nusikalstamos veikos aukų apsauga;
- 4) parengtinio tyrimo interesų apsauga;
- 5) fizinių ir juridinių asmenų teisės ir teisėtus interesų apsauga;
- 6) siekis išvengti naujos nusikalstamos veiklos ar jos tęsimo.

Šią baudžiamąją procesinę prievartos priemonę galima laikyti ir prevencinio pobūdžio. M. Šukio nuomone, prevencija teisėje galima apibrėžti kaip fizinių ir juridinių asmenų nukrypimų nuo teisės normų užkardymas, siekiant išvengti iš anksto numatomų žalingų pasekmių<sup>83</sup>. Savo esme ji gali būti ambivalentiška, asmeniui, kuriam pritaikyta laikino nušalinimo nuo pareigų ir laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė turės neigiamos reikšmės, kadangi bus suvaržytos tam tikros jo teisės. Tačiau čia galima išvelgti ir pozityvaus prado, kadangi tiek įtariamajam, tiek kaltinamajam „neleidžiama“ dar labiau apsunkinti savo padėtis, daryti naujus nusikaltimus ar tęsti jau pradėtus. E. Losio nuomone<sup>84</sup>, „baudžiamojo proceso prievartos priemonėms būdingi ir tam tikri sankcijos elementai, t.y. ji taikoma nukrypus nuo baudžiamojo proceso teisės normomis nustatyto elgesio ar dėl galimo nukrypimo nuo jo ateityje (prevencinis tikslas). Tačiau baudžiamojo proceso prievartos priemonių tikslai neatitinka pagrindinio sankcijos tikslo – nubausti teisės normas pažeidusį asmenį. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių pagrindinis tikslas – užtikrinti netrukdomą baudžiamąjį procesą“.

Apibendrinant galima teigti, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas – tai baudžiamojo proceso prievartos priemonė, kuri taikoma fiziniam asmeniui (įtariamajam ar kaltinamajam), kuris dirba, bet kurioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje bei turi atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus ar teikia viešąsias paslaugas, ir kuriam teismo nutartimi suvaržoma teisė į darbą ar profesinę veiklą, įtariant ar kaltinant

<sup>81</sup> ŠVEDAS, Gintaras. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. Vilnius: *Teisė*, 2012, 82, p. 12.

<sup>82</sup> БИКМИЕВ, Р. Г. *Основания применения временного отстранения от должности*. Актуальные проблемы экономики и права. 2012, , p. 260.

<sup>83</sup> ANCELIS, P., *et al.* *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*: vadovėlis. Vilnius, 2011, p. 204.

<sup>84</sup> LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2008, 6 (108), p. 77.

padarius sunkią ar labai sunkią veiką, nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXIII skyriuje, siekiant, kad būtų greičiau ir nešališkai ištirta nusikalstama veika, užkirsta galimybė daryti naujus nusikalstamus. Poreikis nagrinėti esamą laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo teisinį reguliavimą atsirado dėl sparčių visuomeninių santykių pokyčių, turinčių įtaką tiek tarnybinių, tiek darbinių santykių ypatumams, tiek taikant šios normos nuostatas teismų praktikoje. Kadangi vartojami terminai dažniausiai reikalauja papildomo aiškinimo ir teisingo suvokimo. Atsižvelgiant į tai, galima kelti prielaidas, kad esant tam tikriems Lietuvos Respublikos BPK 157 str. interpretavimo netikslumams, tai gali būti kaip papildomas pretekstas netaikyti šios procesinės prievartos priemonės tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir vykstant teisminiam procesui. O tai neužtikrins baudžiamojo proceso veiksmingumo atliekant nusikalstamos veikos tyrimą ar nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme, kartu sprendžiant dėl tinkamos procese dalyvaujančių asmenų konstitucinių teisių apsaugos. Taigi teisinio reguliavimo aiškumas ir neprieštaringumas leis teisingai, teisėtai ir pagrįstai reglamentuoti žmogaus teises ir laisves varžančių priemonių taikymo pagrindus ir sąlygas.

## 2. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo prielaidos

Dauguma mokslininkų sutaria, jog šiuolaikiniame baudžiamajame procese ypatingas dėmesys turi būti kreipiamas ne tik į proceso dalyvių teisių užtikrinimą, tačiau vis aktualesnis darosi ir procesinių prievartos priemonių taikymo taisyklių klausimas<sup>85</sup>. Baudžiamosios procesinės prievartos priemonės taikomos tik esant realioms arba galimoms kliūtims, tinkamai „vykdyti įstatymą tais atvejais, kai baudžiamojo proceso dalyviai nevykdo ar netinkamai vykdo nustatytas procesines pareigas“<sup>86</sup>. R. Merkevičiaus nuomone<sup>87</sup>, procesinė prievarta baudžiamajame procese įprastai konstruojama (apibrėžiama) pagal tam tikrą struktūrą (modelį), manant, kad tokia struktūra (toks modelis) *in abstracto* užtikrina viešojo ir privataus interesų racionalų balansą. Todėl sprendžiant apie laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo prielaidas, reikia įvertinti:

- 1) juridinių faktų buvimą, kurie lemia šios procesinės prievartos priemonės įtariamajam arba kaltinamajam pagrindų atsiradimą;
- 2) asmens pripažinimą procesinių teisinių santykių subjektu;
- 3) kompetentingų institucijų ir pareigūnų sprendimų, užtikrinančių prievartos priemonių taikymo pagrindimą;
- 4) teisinių padarinių procesinių teisinių santykių dalyviams atsiradimą;
- 5) asmens teisę kreiptis į teismą, jei proceso metu buvo pažeistos jo konstitucinės teisės ir laisvės.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarime pažymėjo, kad kalbant apie valstybės poveikio priemones taikymą, būtina laikytis proporcingumo principo. Pagal šį principą kiekviena valstybės taikoma poveikio priemonė negali būti per daug griežta ir varžyti teisės subjektų daugiau negu reikia teisėtiems interesams pasiekti<sup>88</sup>. „Konstitucinio proporcingumo principas suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas

<sup>85</sup> GODA, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 9.; BELEVIČIUS, Linas. Šiandieninė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 2014, p. 57.

<sup>86</sup> ГРОМОВ, Н.А.; ПОЛУНИН, С.А. *Санкции в уголовно - процессуальном праве России*. Городец. 1998, с 152.

<sup>87</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. Šiandieninė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 2014, p. 116.

<sup>88</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. 1999 m. kovo 4 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitiktimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 23-666.

pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus <...> individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas jo teises ribojančias priemones<sup>89</sup>. Patį proporcingumą reikėtų vertinti kaip balanso tarp pasirinktų taikyti arba jau taikytinų priemonių ir siekiamų ar pasiektų tikslų nustatymo procedūrą. Šios procedūros metu tikrinama, ar proporcingumo idėja (principas) atitinka *stricto sensu* prasme tinkamumo, būtinumo ir proporcingumo kriterijus<sup>90</sup>. Įvertinant šio principo turinį, valstybė, siekdama apsaugoti tam tikrus gėrius, iš esmės nedraudžia varžyti baudžiamajame procese numatytų teisinio reguliavimo subjektų teisių, laisvių arba interesų, tačiau jeigu taip daroma, visa tai turi būti teisėta, pagrįsta ir subalansuota (veiksminga).

## **2.1. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skyrimo pagrindai ir tvarka**

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos baudžiamojo proceso kodekse yra nustatytos procesinės garantijos, užtikrinančios baudžiamosios procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo – panaudojimo prieš įtariamąjį ir kaltinamąjį teisėtumą ir pagrįstumą. Lietuvos Respublikos BPK 121 str. 2 d. įtvirtinta<sup>91</sup>, kad procesinės prievartos priemonės gali būti skiriamos tik tuo atveju, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką. Neginčijamu baudžiamosios procesinės prievartos priemonių pagrindu ir taikymo apribojimu yra:

- 1) poreikis siekti teisingumo tikslų, pakreipiant proceso dalyvių elgesį reikiama baudžiamojo proceso paskirčiai įgyvendinti linkme,
- 2) tiesos nustatymas baudžiamojoje byloje, surenkant reikšmingus tyrimui ir bylos nagrinėjime teisme duomenis.

Mokslinėje literatūroje<sup>92</sup> yra išskiriamas ir trečias privalomas šios procesinės prievartos tikslas, t. y. ši prievartos priemonė gali būti taikoma, kai manoma, kad asmuo gali trukdyti tinkamam nuosprendžio įvykdymo įgyvendinimui. Tačiau ar šios nuostatos realizavimas būtų tikslingas Lietuvos baudžiamojo proceso veiksmingumui, yra labai

---

<sup>89</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2011 m. liepos 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) 16 straipsnio 2 dalies 13 punkto, 18 straipsnio 1 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio (2007 m. gegužės 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. byloje, Nr. 22/2008-31/2008-9/2010-35/2010.

<sup>90</sup> PANOMARIOVAS, A.; LOSIS, E. Proportionality: from the concept to the procedure. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2010, 2 (120), p. 261; CHRISTOFFERSEN, J. *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

<sup>91</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.

<sup>92</sup> БИКМИЕВ, Р. Г. *Основания применения временного отстранения от должности*. Актуальные проблемы экономики и права, 2012.

abejotinas. Tuo pačiu, kad jokia prievartos priemonė negali būti traktuojama kaip bausmė, skiriama asmeniui, kuris laikomas nekaltu tik formaliai. Nekaltumo prezumpcija įpareigoja ypač pamatuotai taikyti procesines prievartos priemones, nes tokiu atveju kaltinamajam prievarta taikoma vadovaujantis galimu jo kaltumu dėl dar nepadaryto nusikaltimo<sup>93</sup>.

S. Šedbaras, nagrinėdamas valstybinės prievartos sampratą administracinėje teisėje, nurodė šiuos teisinės prievartos požymius, kurie taikytini ir baudžiamajam procesui: teisinės prievartos taikymo pagrindas dažniausiai yra neteisėta ir pavojinga visuomenei veika, reagavimas į neteisėtą elgesį<sup>94</sup>. Teismas nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, tačiau joje turi būti nurodyti konkretūs nušalinimo pagrindai. Kadangi nurodyti pagrindai yra alternatyvūs, todėl pakanka bent vieno iš jų, kad ši procesinė prievartos priemonė būtų pritaikyta asmenims, kurie procese yra pripažinti įtariamaisiais ar kaltinamaisiais.<sup>95</sup>

Procesinės prievartos priemonės naudojimą lemia teisės norma išreikštos valstybinės valios ir ją pažeidžiančios individualios valios konfliktas. Todėl išvedant bendras taisykles jos turėtų būti tokios<sup>96</sup>:

- 1) jeigu neteisėtų veiksmų nėra, negalima taikyti ir prievartos priemonių;
- 2) sprendžiant klausimą dėl procesinės prievartos priemonės taikymo, privalu paisyti konstitucinių teisingumo ir teisinės valstybės principų – asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu;
- 3) taikomos procesinės prievartos priemonės turi būti ne tik proporcingos siekiamiems tikslams, bet ir būtinos demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti visuotinai svarbius ir reikšmingus teisinius gėrius;
- 4) teisinė prievarta paprastai taikoma tik konkrečioms teisinio santykio subjektams, pažeidusiems teisės normą. Tai reiškia, kad ji suasmensinta, tai išorinis poveikis subjektui, norint priversti laikytis teisinių imperatyvų, neleisti padaryti naujų teisės pažeidimų, užkirsti kelią tai padaryti kitiems asmenims. Prievartos tikslai pasiekiami darant konkrečiam teisės subjektui moralinį, turtinį, organizacinį, fizinį poveikį;

---

<sup>93</sup> GODA, Gintaras. Nekaltumo prezumpcija: įtvirtinimas Lietuvos teisėje ir kai kurie turinio aspektai. Vilnius: *Teisė*, 2002, 44, p. 46, 52.

<sup>94</sup> ŠEDBARAS, Stasys. *Administracinė atsakomybė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005, p. 26.

<sup>95</sup> ANCELIS, P., et al. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*: vadovėlis. Vilnius, 2011, p. 206.

<sup>96</sup> ŠEDBARAS, Stasys. *Administracinė atsakomybė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005, p. 26.

5) teisinė prievarta įgyvendinama teisės taikymo aktu. Teisės normos nustato tik galimybę taikyti teisinę prievartą. Realiai prievartinės teisinio reguliavimo savybės pasireiškia teisės taikymo aktuose;

6) prievarta taikoma tik remiantis teise. Teisės normų turi būti nustatyta, kokia tvarka ir kieno gali būti taikomos. Taip yra dėl to, kad kiekviena prievartos priemonė iš esmės pažeidžia Konstitucijos, kitokio įstatymo ar kito teisės akto ginamas žmogaus, kolektyvinio subjekto teises, yra savita bendros taisyklės išimtis. Todėl tik remdamosi teisės normomis ir pagal jų apibrėžtas ribas kompetentingos institucijos (pareigūnai) gali apriboti teisės subjektų teises ir laisves;

7) taikyti teisinę prievartą yra valstybės monopolis. Tik valstybė leidžia teisės normas ir taiko jų nustatytas sankcijas. Tik valstybė (viešojo valdžia), turinti specialų prievartos priemonių aparatą, turi teisę taikyti prievartą žmonėms, kolektyviniams subjektams.

R. Merkevičiaus nuomone<sup>97</sup>, procesinė prievartos priemonė, taip pat turėtų būti susieta su įtarimą pagrindžiančių faktinių duomenų kiekiu, patikimumu, pagrįstumu, įtikinimu ir t. t. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2008 m. kovo 31 d. nutarime konstatavo<sup>98</sup>, kad G. B., nors ir yra įtariamas padaręs BK numatytą uždraustą nusikalstamą veiką, paėmus kyšį už teisėtą veikimą, kuri tiesiogiai buvo susijusi su juo, kaip statutinio valstybes tarnautojo pareigomis – Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lazdijų rinktinės Akmeniu užkardos sargybos būrio pasieniečio pareigomis. Tačiau šiose pareigose nedirbo nuo 2008 m. sausio 1 d., jo naujos pareigos susiję su darbu su užsieniečiais, nors 2008 m. kovo 6 d., prokuroro prašymu G. B. buvo nušalintas nuo pareigų nagrinėjimo apylinkės teisme metu. Taigi, apylinkės teismo nutarties motyvas, kad G. B. vykdydamas savo tarnybines funkcijas gali bandyti daryti poveikį liudytojui R. R., yra nepagrįstas. Kad G. B. pats ar per kitus asmenis bandė daryti poveikį liudytojui R. R. ir taip ar kitaip bandė trukdyti ikiteisminiam tyrimui kuo greičiau ir nešališkiau iširti nusikalstamą veiką, byloje jokių duomenų nebuvo, ką pripažino ir prokuroras. Kad G. B. nušalinus nuo pareigų bus užkiršta galimybė įtariamajam daryti naujas nusikalstamas veikas, nepagrįsta bylos duomenimis. Pažymėtina, kad ikiteisminio tyrimo metu G. B. skirta kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti – draudžia bendrauti su sienos apsaugos tarnybos Lazdijų rinktinėje dirbančiais asmenimis. Esant tokioms

<sup>97</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. Šiandieninė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 2014, p. 116.

<sup>98</sup> Kauno apygardos teismas. 2008 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Kauno miesto apylinkės teismo 2008-03-06 nutarties, kuria G. B. trijų mėnesių laikotarpiui nuo 2008-03-06 nušalintas nuo Valstybes sienos apsaugos tarnybos Lazdijų rinktinės Nelegalios migracijos ir prevencijos kontrolės skyriaus pasieniečio pareigų, Nr. 1PP-9.



nustatytoms faktinėms aplinkybėms, 2008 m. kovo 6 d., teismo nutartis G. B. laikinai nušalinti nuo pareigų yra nepagrįsta bylos medžiaga, nutarties motyvai yra deklaratyvu, todėl apylinkės teismo nutartis panaikintina.

G. Goda pažymėjo<sup>99</sup>, kad baudžiamajame procese taikant prievartos priemones reiškia pareigą, priemonę taikančiam subjektui, kiekvieną sprendimą susijusį su žmogaus teisių suvaržymu, kruopščiai tikrinti, atsakant į klausimus:

1. Ar taikant konkrečią prievartinio pobūdžio priemonę gali būti pasiekti tikslai, kuriuos įgyvendinant buvo nuspręsta taikyti tą priemonę;
2. Ar tie patys tikslai negali būti pasiekti taikant švelnesnes priemones;
3. Ar rezultatas, kuris bus pasiektas pritaikius priemonę, bus pakankamai reikšmingas, palyginti su suvaržymais, patiriamais asmens, kuriam ta priemonė bus pritaikyta.

Bent į vieną klausimą atsakius neigiamai, žmogaus teises varžančios priemonės taikyti negalima. Procesinė prievartos priemonė paprastai taikoma dviem etapais<sup>100</sup>:

1. Priemonės paskyrimas (nutarties priėmimas);
2. Paskirtos priemonės įvykdymas ar tam tikrų apribojimų taikymas.

Laikinos nušalinimo nuo pareigų ar laikinos teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonės taikymas gali būti tik pradėjus ikiteisminį tyrimą<sup>101</sup>. Lietuvos apeliacinis teismas 2013 m. rugsėjo 5 d. nutartyje atkreipė dėmesį į tai, kad duomenų, reikšmingų visapusiškam ir teisingam baudžiamosios bylos išnagrinėjimui, rinkimas ir įrodinėjimo procesas nesibaigia ikiteisminio tyrimo stadijoje. Todėl skunde nurodomas aplinkybės, t. y. kad ikiteisminis tyrimas byloje baigtas, visi būtini procesiniai veiksmai atlikti, nesudaro pagrindo išvadai, kad procesinių priemonių taikymas yra nebetikslingas.<sup>102</sup> Ikiteisminio tyrimo institucijos nevykdo teisingumo ir nesprenžia asmens kaltumo padarius nusikalstamą veiką klausimo. Tuo pačiu, kad asmenį pripažinti kaltu ir laikinai apriboti asmens teisę dirbti tam tikrą darbą ar laikinai užsiimti tam tikra veikla baudžiamajame procese gali tik teismas, kuris pagal Konstituciją vykdo teisingumą. Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. spalio 15 d. nutartyje<sup>103</sup> pažymėjo, kad

<sup>99</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 55 – 56.

<sup>100</sup> *Ibid.*, p. 220.

<sup>101</sup> GODA, G.; KUČONIS, P., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 397.

<sup>102</sup> Lietuvos Apeliacinis teismas. *2013 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. nutarties, kuria kaltinamajai D. K. buvo pratęstas laikinas nušalinimas nuo užimamų pareigų trims mėnesiams, šį terminą skaičiuojant nuo ...*, Nr. 1N-142/2013.

<sup>103</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. *2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 21 d. nutarties, kuria R. J. pratęstas laikinas nušalinimas nuo (duomenys*

baudžiamojo proceso įstatymas taikant laikiną nušalinimą nuo pareigų nereikalauja tiksliai nurodyti, kokiais veiksmais bus trukdoma procesui ar kokios naujos nusikalstamos veikos bus daromos ateityje. Sprendžiant dėl laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo, visiškai pakanka pagrįsto manymo, kad kaltinamojo užimamos pareigos gali sudaryti sąlygas ir galimybę trukdyti procesui bei daryti naujas nusikalstamas veikas.

Kadangi galiojantys baudžiamojo proceso įstatymai nenumato specialios laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skyrimo vykdymo tvarkos, manytina, jog šiuo atveju turi būti taikoma bendroji Lietuvos Respublikos BPK taisyklė, kurios pagrindu, laikinas nušalinimo nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas, asmeniui turi būti pradėtas vykdyti nuo teismo nutarimo priėmimo dienos.

Aktualus klausimas: o kokios turėtų būti šios baudžiamosios procesinės prievartos priemonės neįvykdymo teisinės pasekmės? Ar užtenka įtariamojo ir kaltinamojo asmens sąmoningumo? E. Losio nuomone<sup>104</sup>, taikant įpareigojančias asmenį nesinaudoti atitinkamomis teisėmis ir laisvėmis prievartos priemonės itin svarbūs baudžiamojo proceso dalyvio, kuriam taikoma prievartos priemonė, elgesio valinis ir intelektualinis aspektai. Intelektualinis elgesio aspektas reiškia, kad asmuo suvokia jam taikytinos prievartos priemonės reikalavimus. Valinis elgesio aspektas reiškia, kad asmuo vykdydys prievartos priemonės įpareigojimus (nesinaudos atitinkamomis teisėmis ir laisvėmis). Todėl vienareikšmio atsakymo nėra, nes reikėtų įvertinti labai daug aplinkybių.

Apibendrinant galima teigti, kad taikant procesines prievartos priemones visais atvejais yra suvaržomos žmogaus konstitucinės teisės (nagrinėjamu atveju, laisvės pasirinkti darbą principas, kuris įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje). Nors šios teisės, pavyzdžiui stoti į valstybės tarnybą negalima laikyti absoliučia, kadangi įstatymų leidėjas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į darbo pobūdį, nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygas<sup>105</sup>. Prievartos taikymo alternatyvų buvimas yra viena iš sąlygų užtikrinanti įtariamojo ar kaltinamojo teisių ir laisvių apsaugą. Todėl įgaliotų valstybės institucijų, konkrečios procesinės prievartos

---

*neskelbtini) kultūros centro direktoriaus pareigų trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2015 m. spalio 6 dienos, Nr. 1N-229-197/2015.*

<sup>104</sup> LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 6(108), p. 80.

<sup>105</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje dėl Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 16/08.*

priemonės taikymo konkrečiam asmeniui parinkimas, privalo būti tinkamas, būtinas ir proporcingas siekiamai baudžiamojo proceso paskirčiai užtikrinti.

## **2.2. Subjektai, kuriems gali būti taikoma laikina nušalinimo nuo pareigų ar laikina teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė**

Atliekant nusikalstamų veikų tyrimą, baudžiamajame procese atsiranda daugybė žmonių, kurių kiekvienas procese užima tam tikrą procesinę padėtį: įtariamojo, kaltinamojo, liudytojo ir kt. Tai yra jie tampa konkrečių baudžiamųjų procesinių santykių, kuriuos reglamentuoja įstatymai, subjektais<sup>106</sup>. Taikant laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonę, būtina įvertinti asmenų, kuriems gali būti taikoma ši procesinė prievarta.

Komentuojama procesinė prievartos priemonė gali būti taikoma dviejų grupių subjektams<sup>107</sup>:

1. Valstybės tarnautojams ar jiems prilygintiems asmenims, taip pat dirbantiems paslaugų sferai priskirtose pareigose;
2. Privačiame sektoriuje dirbantiems asmenims.

Kaip trečią grupę galima būtų išskirti tuos subjektus, kuriems yra taikomos Lietuvos Respublikos BPK 3<sup>2</sup> straipsnio<sup>108</sup> nuostatos, kuriose yra numatyti baudžiamojo proceso ypatumai asmenims, kurie pagal Lietuvos Respublikos įstatymus turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamajon atsakomybėn. Politika ir administravimas, nors ir būdami glaudžiai susiję, yra skirtingo pobūdžio, turi skirtingą prigimtį, jiems taikomi skirtingi teisės aktai. Politika grindžiama laisvų politinių rinkimų metu išreiškiamu visuomenės pasitikėjimu, o administravimas – valstybės tarnautojų profesionaliais sugebėjimais ar asmeninėmis dalykinėmis savybėmis, kurios įvertinamos stojant į valstybės tarnybą<sup>109</sup>.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2 str. 2 punkte<sup>110</sup>, valstybės tarnautojas – fizinis asmuo, įgijęs šio ir kitų įstatymų nustatytą valstybės tarnautojo statusą ir valstybės (valstybinėse ir savivaldybių) institucijose ar įstaigose atliekantis viešojo administravimo, ūkines ar technines funkcijas arba teikiantis viešąsias paslaugas

<sup>106</sup> GUŠAUSKIENĖ, Marina. Ikitiesminio tyrimo teisėjas – žmogaus teisių garantas. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2004, t. 57 (49), p. 118.

<sup>107</sup> GODA, G.; KUCONIS, P., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 397.

<sup>108</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.

<sup>109</sup> Valstybės tarnybos departamentas prie VRM. Apie valstybės tarnybą. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://vtd.lt/index.php?1090909598>.

<sup>110</sup> Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 66-2130.

visuomenei. Vyriausiasis administracinis teismas<sup>111</sup> analizuodamas BPK 157 straipsnio ir Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio 1 dalies nuostatas, nurodė, kad BPK 157 straipsnyje įtvirtintos nuostatos turi prioritetą ir laikytinos specialiosiomis Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio nuostatų atžvilgiu. Teismas padarė išvadą, kad minėtų nuostatų teisinė prigimtis, paskirtis ir turinys iš esmės skiriasi, todėl Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio nuostatos tiems atvejams, kai asmuo nuo pareigų (darbo) nušalinamas Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka ir pagrindais, netaikomos. Teismas pažymėjo, kad BPK 157 straipsnyje numatytos procesinės prievartos priemonės (nušalinimo nuo pareigų baudžiamojo proceso metu) paskirtis – neleisti atitinkamam valstybės pareigūnui likti tarnyboje (darbe), jeigu nenušalintas nuo pareigų jis turėtų galimybę trukdyti baudžiamosios bylos tyrimui ar net daryti nusikaltimus.

A. Petkus pažymėjo<sup>112</sup>, kad BK 230 straipsnio 1 – 3 dalyse pateiktas oficialus sąvokų išaiškinimas leidžia nustatyti valstybės tarnautojo ir valstybės tarnautojui prilyginamo asmens požymius, pagal kuriuos sprendžiama, ar baudžiamąja teisine prasme asmuo yra valstybės tarnautojas (BK 230 str. 1 dalis), ar valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo (BK 230 str. 2 ir 3 dalys). Vien tai, kad minėtų asmenų požymiai yra apibrėžti viename BK 230 straipsnyje, neleidžia daryti išvados, kad valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo yra laikomas valstybės tarnautoju. Tokį aiškinimą pagrindžia ne tik BK 230 straipsnio 1 – 3 dalyse nurodyti skirtingi požymiai, bet ir BK XXXIII skyriuje numatytos nusikalstamų veikų dispozicijos, kuriose, be valstybės tarnautojo, tiesiogiai nurodomas ir kitas – valstybės tarnautojui prilyginamas, asmuo (BK 225 – 229 str.). Valstybės tarnautojo ir jam prilyginamo asmens sąvokų oficialus išaiškinimas yra pateiktas BK XXXIII skyriuje ir minėti asmenys yra šiame skyriuje numatytų nusikalstamų veikų specialieji subjektai, nes BK 230 straipsnio 1 dalyje tiesiogiai nurodoma, kad joje yra kalbama apie šiame skyriuje nurodytus valstybės tarnautojus.

Remiantis Lietuvos Respublikos BK 230 str. 1 dalyje nurodytų sąvokų išaiškinimu „valstybės tarnautojai laikomi valstybės politikai, valstybės pareigūnai, teisėjai, valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą ir kiti asmenys, kurie, dirbdami ar kitais įstatyme numatytais pagrindais eidami pareigas valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi

---

<sup>111</sup> Vyriausiasis administracinio teismo kolegija. 2012 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje pagal pareiškėjo P. S. skundą atsakovui Lazdijų rajono savivaldybės administracijai, trečiuoju suinteresuotu asmeniu byloje dalyvaujant Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Lazdijų skyriui, dėl įsakymo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus, Nr. A-261-1581-12.

<sup>112</sup> PETKUS, A. Teismų praktikos aktualijos baudžiamosiose bylose dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, 21 (2), p. 616-617; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl nuteistosios R. R. kasacinio skundo dėl Telšių rajono apylinkės teismo 2012 m. gegužės 16 d. nuosprendžio, Nr. 2K-160/2013.

administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas. Neabejotinai kyla pagrįstas klausimas – ar asmuo, kuris tik kandidatuoja į norimas pareigas, jau gali piktnaudžiauti tomis teisėmis, kurias turi ir kuriomis piktnaudžiauti gali tik tas pareigas užimantis asmuo? Akivaizdu, kad atsakymas bus neigiamas. Vertinant šios procesinės priemonės taikymo galimybę „oficialiems kandidatams“, galėtume teigti, kad nušalinti nuo pareigų galima būtų tik tuos asmenims, kurie jau eina tam tikras pareigas, juo labiau, kad nutartį vykdyti yra paskiriama darbdaviui. Taip interpretuojant, „oficialiems kandidatams“ ši procesinė prievartos priemonė turėtų būti taikoma tik, jei asmuo tuo metu užima tas pareigas į, kurias pretenduoja būti perrinktas, t. y. antrai kadencijai. Kaip pavyzdį, galima pateikti Visagino merės D. Š. nušalinimo nuo pareigų atvejį, kai 2015 m. sausio 13 d. Panevėžio apylinkės teismas priėmė nutartį keturiems mėnesiams laikinai nušalinti nuo mero pareigų. Pareiškus įtarimus, D.Š. tiesioginiuose mero rinkimuose 2015 m. kovo 1 d. buvo perrinkta mere.

BK 230 str. 2 dalyje<sup>113</sup> valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris atlieka valdžios atstovo funkcijas, turi administracinius įgaliojimus duoti privalomus nurodymus tarnyboje nepavaldiems asmenims<sup>114</sup> arba kitaip užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą dirbdamas ar kitais pagrindais eidamas pareigas užsienio valstybės ar Europos Sąjungos institucijoje ar įstaigoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje arba tarptautinėje ar Europos Sąjungos teisminėje institucijoje, arba juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, kuriuos kontroliuoja užsienio valstybė, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas.

Konvencijos 1 straipsnio 4 dalies a ir b punktuose<sup>115</sup> pateikiamas „užsienio pareigūno“ apibrėžimas, kuris apima tris kategorijas:

1. Bet kokius asmenis, išrinktus ar paskirtus eiti įstatymų leidybos, administracines ar teismines pareigas;
2. Bet kokius asmenis, vykdančius užsienio valstybės deleguotą viešąją funkciją, įskaitant viešąsias agentūras ar viešuosius juridinius asmenis;
3. Bet kokius tarptautinės viešosios organizacijos pareigūnus ar darbuotojus.

---

<sup>113</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741. Ši BPK dalis buvo papildyta siekiant suderinti Lietuvos respublikos baudžiamuosius įstatymus su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Konvencijos dėl kovos su užsienio šalių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose reikalavimais – *autorės pastaba*.

<sup>114</sup> GODA, G.; KUCONIS, P., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 397.

<sup>115</sup> Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 154-5601.

Šios Konvencijos 5 straipsnyje<sup>116</sup> yra reglamentuotas užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimo ikiteisminį tyrimą vykdymas, kuriam taikomi atitinkamos Šalies taisyklės ir principai. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir už tarptautinių organizacijų pareigūnų, tarptautinių parlamentinių asamblėjų narių, teisėjų ir tarptautinių teismų pareigūnų kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl tarptautinių organizacijų pareigūnų, tarptautinių parlamentinių asamblėjų narių, teisėjų ir tarptautinių teismų pareigūnų kyšininkavimo<sup>117</sup>. Atsižvelgdami į tai, kas čia išdėstyta, kaip reikėtų modeliuoti situaciją, kai pavyzdžiui, darbuotojas, veikiantis kaip darbuotojų (bet ne „juridinio asmens ar kitos organizacijos“) atstovas (pavyzdžiui, Darbo kodekse numatytos darbo tarybos narys) priima nepagrįstą atlygį iš darbdavio ar jo atstovo už pritarimą arba neprieštaravimą darbuotojų interesams prieštaraujantiems sprendimams, arba už susilaikymą nuo darbuotojų interesus atitinkančių, bet darbdaviui nenaudingų iniciatyvų bei jų palaikymo, taip pat iš darbuotojo – už aktyvesnį jo interesų gynimą?<sup>118</sup>

BK 230 straipsnio 3 dalyje valstybės tarnautojui galima prilyginti asmenį, kuris dirba arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešąsias paslaugas, taip pat arbitras arba prisiekusysis. Šio straipsnio prasme darbas bet kokioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje iš esmės reiškia asmens faktinį tam tikrų funkcijų atlikimą juridiniame asmenyje, paprastai su darbdaviu sudarius darbo sutartį. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija<sup>119</sup>, 2014 m. kovo 13 d. nagrinėdama baudžiamąją bylą, priimtoje nutartyje pažymėjo, kad „BK 230 straipsnio 3 dalies prasme tam, ar asmuo laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, nepakanka vien tik to, kad toks asmuo formaliai atitinka įstatyme įvardytus požymius –

---

<sup>116</sup> Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 154-5601, 5 str.

<sup>117</sup> Žmogaus teisių ir teisės reikalų generalinis direktoratas. *Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo*. Greco Eval III Rep (2008) 10E, p. 10.

<sup>118</sup> RAGAUSKAS, Petras. Dėl Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų kriminalizuoti korupciją viešajame ir privačiame sektoriuose įgyvendinimo. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. *Teisės-e aktualijos*, 2016, nr. 1., p. 9.

<sup>119</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija. *2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamąją bylą pagal nuteistojo M. M. ir nuteistosios G. P. (K) gynėjo advokato Juliaus Jasaičio kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 16 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 5 d. nuosprendžio*, Nr. 2K-P-89/2014.

dirba juridiniame asmenyje (kitoje organizacijoje) ar verčiasi profesine veikla ir turi administracinius įgaliojimus arba turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu, ar teikia viešąsias paslaugas. Kaip teigia P. Ragauskas<sup>120</sup>, „viešuoju interesu yra laikytinas teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, atspindintis ir išreiškiantis pamatines visuomenės vertybes, kurias paprastai įtvirtina ir saugo Konstitucija. Kiekvienąkart, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, būtina nustatyti aplinkybę, kad, nepatenkinus tam tikro asmens, grupės asmenų intereso, būtų pažeistos esminės šių asmenų teisės ir laisvės“ (pvz., asmens teisė į nuosavybę ir jos neliečiamumas, asmens, jo turto apsauga nuo nusikalstamų kėsinių ir kitų teisės pažeidimų, asmens teisė į gynybą, teisingą, nešališką procesą). Pavyzdžiui, teismų praktikoje<sup>121</sup> valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, kuris verčiasi profesine veikla ir teikia viešąsias paslaugas, yra pripažįstamas advokatas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-102/2010, 2K-144/2011 ir kt.). Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nuteistojo ir jo gynėjo argumentus, kad advokato padėjėjas negali būti prilyginamas valstybės tarnautojui, pagrįstai ir teisingai nurodė, jog pagal Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 2, 34 straipsnių nuostatas tiek advokatai, tiek advokatų padėjėjai gali teikti tas pačias paslaugas. Taigi ir advokato padėjėjas, besiverčiantis profesine veikla bei teikiantis viešąsias paslaugas, taip pat kaip ir advokatas prilyginamas valstybės tarnautojui. Tai, kad įstatymai advokato padėjėjo veiklai numato tam tikrus apribojimus (papildomus reikalavimus), niekaip nepakeičia advokato padėjėjo teikiamų paslaugų pobūdžio ar jų teisinio reikšmingumo.

Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymą<sup>122</sup> viešieji interesai – tai visuomenės suinteresuotumas, kad asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai (2 straipsnio 3 dalis). Viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, gali būti suprantami ir kaip visuomenės suinteresuotumas, kad ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti viešojo ar net privataus sektorių darbuotojai, įgalioti spręsti įvairius visuomenei svarbius klausimus (valstybės tarnautojui prilyginti asmenys), darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymų nustatyta tvarka“. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. balandžio 1 d.

---

<sup>120</sup> RAGAUSKAS, Petras. Dėl Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų kriminalizuoti korupciją viešajame ir privačiame sektoriuose įgyvendinimo. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. *Teisės-e aktualijos*, 2016, nr. 1., p. 10 – 11.

<sup>121</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija. 2016 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendžio, kuriuo D. B. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 226 straipsnio 2 dalį 50 MGL (1883 Eur) dydžio bauda, 222 straipsnio 1 dalį – 30 MGL (1129,80 Eur) dydžio bauda, Nr.. 2K-290-699/2016.

<sup>122</sup> Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas. Valstybės žinios, 1997-07-16, Nr. 67-1659.

nutartyje<sup>123</sup>, pripažino asmenį kaltu visiškai neanalizuodamas to, ar atitinkama veika buvo padaryta žala būtent viešiesiems interesams. Tuo tarpu kitoje Lietuvos Aukščiausio Teismo byloje<sup>124</sup> kasatoriai teigė, kad E. B. neteikė viešųjų paslaugų, darbas buvo atliekamas išimtinai pagal dvišales konsultacinių paslaugų sutartis, jos veiklos pagrindas buvo ne turimas statybų techninės priežiūros vadovės atestatas, o Valstybinės mokesčių inspekcijos išduotas leidimas verstis individualia veikla. Byloje teismai pripažino, kad E. B. piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, būdama valstybės tarnautojui prilyginamu asmeniu, t. y. versdamasi profesine veikla – turėdama Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos išduotą kvalifikacijos atestatą Nr. ( - ), suteikiantį jai teisę eiti ypatingo statinio statybos techninės priežiūros vadovės pareigas, ir šios teisės pagrindu teikdama viešąsias paslaugas. Sprendžiant klausimą, ar E. B. teiktos paslaugos yra viešosios, buvo įvertinta, ar nagrinėjamoje byloje jos individuali (profesinė) veikla buvo susijusi su atlikimu teisiškai reikšmingų veiksmų, kuriais buvo siekiama užtikrinti viešąjį interesą. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 18 punkte<sup>125</sup> nurodyta, kad viešoji paslauga – tai valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys. Iš byloje nustatytų faktinių aplinkybių buvo matyti, kad kasatorės veikla buvo susijusi su valstybėje vykdomu gyvenamųjų pastatų renovavimo procesu, kurio atitinkamose stadijose tam tikras funkcijas projektų rengime ir konkursų renovavimo darbams atlikti organizavime bei vykdyme teisės aktuose nustatyta tvarka atliko ir profesinę veiklą vykdančys asmenys, turintys atitinkamą kvalifikaciją pastatų statybos techninės priežiūros srityje bei atitinkamus įgalinimus, numatytus teisės aktuose. Tokie asmenys – specialistai veikė pagal Būsto ir urbanistinės plėtros agentūros direktoriaus patvirtintų Daugiabučių namų modernizavimo investicijų projektų bei jų įgyvendinimo procedūrų metodinių reikalavimų nuostatas<sup>126</sup>. E. B. kaip specialistė rengė daugiabučio namo renovavimo konkurso sąlygas, dalyvavo konkurso vykdyme, jo rezultatų vertinime

---

<sup>123</sup> Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamųjų bylų kolegija. 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje pagal nuteistojo E. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 5 d. nuosprendžio, kuriuo panaikinta Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. gegužės 14 d. nuosprendžio dalis, kuria E. V. išteisintas dėl kaltinimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 25 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį, 25 straipsnio 2 dalį ir 228 straipsnio 1 dalį, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šias nusikalstamas veikas, Nr. 2K-328/2014.

<sup>124</sup> Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamųjų bylų kolegija. 2015 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl nuteistosios E. B. bei jos gynėjo advokato Jono Nekrašiaus ir nuteistosios B. J. kasacinius skundus dėl Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. birželio 21 d. nuosprendžio, Nr. 2K-50-648/2015.

<sup>125</sup> Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

<sup>126</sup> Būsto ir urbanistinės plėtros agentūros direktoriaus 2009 m. balandžio 16 d. įsakymas Nr. 1.6-16 dėl patvirtintų Daugiabučių namų modernizavimo investicijų projektų bei jų įgyvendinimo procedūrų metodinių reikalavimų nuostatų. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 34-1292.



atliko skaičiavimus ir užpildė perkančiosios organizacijos vertinimo pagal ekonominį naudingumo koeficientą lapą bei rangos darbų pirkimo ataskaitą, kurią pasirašė. Būtent E. B. veiksmai iš dalies galėjo lemti viešojo konkurso rezultatus, o tinkamas viešojo konkurso organizavimas ir vykdymas yra viešas interesas, kurį privalo užtikrinti valstybė. Taigi E. B. daugiabučio namo savininkų bendrijoms ne tik teikė viešąsias paslaugas, bet ir nagrinėjamu atveju kasatorės individuali veikla buvo susijusi su teisiškai reikšmingų veiksmų, kuriais buvo užtikrinamas viešasis interesas pastatų renovacijos procese, atlikimu. Todėl E. B. pagrįstai laikytina nusikaltimo, numatyto BK 228 straipsnio 1 dalyje, subjektu.

Apibendrinant galima teigti, kad vertimusi profesine veikla pagal BK 230 straipsnio 3 dalį laikytina asmenų dažniausiai ne pagal darbo sutartį vykdoma veikla, reikalaujanti specialaus profesinio pasirengimo (pvz., specialaus išsilavinimo, žinių, įgūdžių, patirties). Paprastai tokia veikla sietina su tam tikros licencijos (leidimo) turėjimu ir (ar) kvalifikacinių egzaminų išlaikymu. Pagal minėtą BK straipsnį toks asmuo, kad jį būtų galima laikyti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, privalo turėti atitinkamus įgaliojimus. Taigi administracinių įgaliojimų turėjimas pagal BK 230 straipsnio 3 dalį iš esmės reiškia tai, kad asmuo, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, turi:

- 1) tam tikrus įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims;
- 2) ar kitokius administracinius įgaliojimus, susijusius su viešojo administravimo veikla.

Tokiais įgaliojimais gali būti ir tie įgaliojimai, kurie padeda užtikrinti juridinio asmens savarankišką veiklą (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. Paprastai šie įgaliojimai susiję su tuo, kad asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Būtent teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, tai dar vienas iš įgaliojimų, kurį turintis asmuo pagal BK 230 straipsnio 3 dalį gali būti prilyginta valstybės tarnautojui. Teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu iš esmės reiškia tai, kad fizinis asmuo turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla, santykiais su trečiaisiais asmenimis. Šis darbas ar profesinė veikla turi būti susijusi su teisiškai reikšmingų veiksmų atlikimu, t. y. iš esmės tokių, kuriais būtų siekiama užtikrinti viešąjį interesą ir kurių neatlikimas ar netinkamas atlikimas reikštų viešojo intereso pažeidimą. Todėl asmenį, kuris verčiasi profesine veikla, kad būtų pripažintas valstybės tarnautoju, turi turėti profesiją, kurią kontroliuoja valstybė, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų – fizinių ir juridinių asmenų subjektyvių teisių ir

juridinių faktų juridinis įtvirtinimas, šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo – vykdymas, o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos vykdomos. Užtikrinti šių funkcijų vykdymą – viešasis interesas ir valstybės priedermė<sup>127</sup>.

Taikant laikiną nušalinimą nuo pareigų Lietuvos baudžiamajame procese, svarbu paisyti Lietuvos Respublikos BPK 3<sup>2</sup> straipsnio<sup>128</sup> nuostatų, kuriose yra numatyti baudžiamojo proceso ypatumai asmenims, kurie pagal Lietuvos Respublikos įstatymus turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamajon atsakomybėn. Kaip ne kartą savo aktuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas<sup>129</sup>, konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas nepaneigia galimybės įstatyme nustatyti nevienodą (diferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu. Tokiems asmenims negali būti surašytas pranešimas apie įtarimą, jie negali būti pripažįstami įtariamaisiais ar apklausiami kaip įtariamieji, negali būti suimami ar kitaip suvaržoma jų laisvės. Tačiau Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Tad šiame kontekste baudžiamajame procese svarbu tik tai, kad asmuo yra įtariamasis, bet nėra svarbu, kokias konkrečiai pareigas jis eina. Be to, ir darbo teisinių santykių požiūriu tiesiogiai išrinktų valstybės politikų statusas jiems einant tam tikras pareigas nėra kuo nors ypatingas, palyginti su kitų įtariamųjų statusu<sup>130</sup>.

2003 m. gegužės 30 d. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Respublikos Prezidentui, Seimo nariams, Vyriausybės nariams ir teisėjams, kad jie galėtų vykdyti jiems Konstitucijoje nustatytas funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, Konstitucijoje yra įtvirtinti imunitetai: asmens neliečiamybė, ypatinga patraukimo baudžiamajon ir (arba) administracinėn atsakomybėn tvarka<sup>131</sup>.

---

<sup>127</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje dėl Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 16/08.

<sup>128</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341

<sup>129</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas dėl asmenų lygiateisiškumo principo baudžiamajame procese (diferencijuoto baudžiamojo proceso teisinių santykių reguliavimo, Nr. 26/98, 20/01, 43/03-46/03, 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

<sup>130</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>131</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 881 straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijai ir Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Konstitucijai bei įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai, Nr. 21/2003.

Tad galima teigti, kad esamu teisiniu reguliavimu yra įtvirtinta pakankamai konstitucinius principus atitinkančių saugiklių, kurie nesudaro prielaidų piktnaudžiauti laikinu nušalinimu nuo pareigų ar neribotai jį taikyti tiesiogiai išrinktiems politikams. Politikai arba kitaip politiniai veikėjai – tai asmenys, profesionaliai užsiimantys politine veikla. Sąvoka „tiesiogiai išrinkti valstybės politikai“ apima kelias asmenų grupes, kurių teisinis statusas skiriasi iš esmės, atsižvelgiant, be kita ko, į jiems suteiktų imunitetų apimtį<sup>132</sup>. Nacionaliniai imunitetai reiškia specifines tam tikrų pareigūnų traukimo baudžiamojon atsakomybėn taisykles<sup>133</sup>. Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 2 str. 1 d<sup>134</sup> yra išvardinta kas įeina į valstybės politikų sąvoką, tai<sup>135</sup>:

- 1) Seimo Pirmininkas;
- 2) Seimo pareigūnai;
- 3) Seimo nariai;
- 4) Ministras Pirmininkas;
- 5) ministrai;
- 6) merai ir merų pavaduotojai;
- 7) savivaldybių tarybų nariai.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 86 straipsnio 1 dalyje parašyta, kad „Respublikos Prezidento asmuo neliečiamas: kol eina savo pareigas, jis negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn“<sup>136</sup>. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnio nuostatas Respublikos Prezidentas gali būti pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą arba paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas. Respublikos Prezidentui konstitucinė atsakomybė gali būti taikoma tik už veiką (veikimą, neveikimą), kurią jis padarė eidamas savo pareigas. Respublikos Prezidentą iš pareigų gali pašalinti tik Seimas; tai daroma apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas. Respublikos Prezidentas gali būti pašalintas iš pareigų, kai už tai balsuoja ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių. Pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktą Konstitucinis Teismas

---

<sup>132</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>133</sup> GODA, G. ir et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. p. 39.

<sup>134</sup> Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000-09-07, nr. 75-2271.

<sup>135</sup> Ibid.

<sup>136</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992, nr.33-1014.

teikia išvadą, ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai<sup>137</sup>.

E. Šileikis pažymi, jog parlamentinis apkaltos procesas – ypatingas ir kraštutinis konstitucinės santvarkos apsaugos, gynimo nuo antikonstitucinių pasikėsimų būdas ir priemonė, kurios paskirtis – “užtikrinti konstitucinių principų ir normų laikymąsi, konstitucinių vertybių apsaugą”<sup>138</sup>. Apkaltos institutas yra Konstitucijoje nurodytų valstybės pareigūnų veiklos viešos demokratinės kontrolės ir jų atsakomybės visuomenei būdas, apimantis *inter alia* galimybę pašalinti juos iš užimamų pareigų, jeigu jie nevykdo savo įsipareigojimo vadovautis tik Konstituciją ir teise, savo asmeninius arba grupinius interesus iškelia aukščiau visuomenės interesų, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią. Respublikos Prezidento pašalinimas iš pareigų yra vienas iš Konstitucijoje įtvirtinto valstybės valdžių padalijimo principo, „stabdžių ir atsvarų“ sistemos elementų<sup>139</sup>. Anot E. Šileikio, apkaltos proceso baigties galimi padariniai (mandato netekimas ar pašalinimas iš užimamų pareigų) vertintini kaip “politinė konstitucinė sankcija, įprasminanti ne tik teisinį valstybingumą, bet ir demokratiją”<sup>140</sup>.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje<sup>141</sup> 62 str. nustatytas draudimas Seimo narius, 100 str. Ministrą Pirmininką ir ministrus, 114 str. teisėjus be Seimo sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jų laisvę. Įtarimai gali būti pateikti tik gavus, Lietuvos Respublikos Seimo sutikimą, tarp Seimo sesijų tokį leidimą gali duoti Lietuvos Respublikos Prezidentas.

Be Vyriausios rinkimų komisijos sutikimo rinkimų laikotarpiu baudžiamojon atsakomybėn negali būti traukiami kandidatai į Respublikos Prezidentus, Seimo ir savivaldybių tarybų narius.

Savivaldybių tarybų nariai pagal Konstituciją minėtų imunitetų neturi. Pagal Konstituciją, kaip viename savo nutarimų yra nurodęs Konstitucinis Teismas, negali būti tokios teisinės situacijos, kai savivaldybių tarybų nariai yra asmenys, turintys minėtus imunitetus; savivaldybių tarybų nariai negali būti nelygūs savo teisiniu statusu<sup>142</sup>. Yra tam

---

<sup>137</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, nr.33-1014.

<sup>138</sup> ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005; ŠILEIKIS, Egidijus. *Konstitucinės atsakomybės buvimas („pripažinimo“) ir sampratos klausimas*. Vilnius: Justitia, 2006, Nr. 2(60); p. 2-18.

<sup>139</sup> SINKEVIČIUS, Vytautas. Removal of the President of the Republic from Office: Some Theoretical Aspects of the Constitutional Delict. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2010, 4(122), p. 71–94.

<sup>140</sup> ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 582.

<sup>141</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, nr.33-1014.

<sup>142</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas dėl Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimo nuostatų, susijusių su savivaldybės tarybos nario pareigų nesuderinamumu su kitomis pareigomis, savivaldybių tarybų funkcijų nustatymu, savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų institucijų įgaliojimais, išaiškinimo*, Nr. 49/2000.

tikra BPK nustatytų procesinių prievartos priemonių hierarchija<sup>143</sup>, vienos jų yra griežtesnės už kitas, o nustačius tam tikras specialias vienos iš tų priemonių taikymo sąlygas ar taikymo ribojimus, būtų pažeista BPK įtvirtintos procesinių prievartos priemonių sistemos pusiausvyra, šių priemonių tarpusavio ryšiai. Dėl tokio reguliavimo galėtų susidaryti tokia situacija, kai, siekiant užkirsti kelią tolesniam nusikalstamos veikos darymui ar surinkti įrodymus, įgaliojami subjektai būtų priversti tiesiogiai išrinktiems valstybės politikams taikyti griežtesnę prievartos priemonę nei analogiškoje situacijoje taikytina kitiems asmenims. Nustačius tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų įtvirtintos tam tikros BPK 157 straipsnyje<sup>144</sup> (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) nustatytos procesinės prievartos priemonės taikymo tam tikroms asmenų grupėms išlygos ar ribojimai, galėtų būti pažeista BPK įtvirtinta procesinių prievartos priemonių sistema.

Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, jog valstybės valdymas ir vietos savivalda yra dvi skirtingos Konstitucijoje įtvirtintos viešosios valdžios sistemos ir jos yra formuojamos bei funkcionuoja skirtingais konstituciniais pagrindais<sup>145</sup>. Kaip buvo minėta pirmame darbo skyriuje, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų gali būti taikoma tik tam asmeniui, kuris vykdo tam tikrą darbinę veiklą ir dėl to yra darbo ar savo prigimtimi į juos panašių santykių dalyvis<sup>146</sup>.

Lietuvos Konstitucinis Teismas Venecijos komisijos forume<sup>147</sup>, skirtingoms šalims pateikė probleminius klausimus dėl tiesiogiai renkamiems valstybės politikams, savivaldybės tarybos nariams, einantiems mero ar mero pavaduotojo pareigas, panaudojamos procesinės prievartos priemonės, laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo aspektų. Atsižvelgiant į pateiktą informaciją, galima teigti, kad Europos ir kitų šalių konstitucinėse sistemose pasireiškia dideli svyravimai tame, kokios baudžiamosios atsakomybės procedūros taikomos valstybės politikams. Viena vertus, kai kurios šalys, kuriose nėra jokių ypatingų procedūrų valstybės politikų kriminalinei atsakomybei apibrėžti, todėl ten taikomi įprasti baudžiamojo proceso veiksmai. Kitose valstybėse yra

---

<sup>143</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>144</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>145</sup> PUKANASYTĖ, Indrė. Rinkimų teisės principai Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Socialinių mokslų studijos, 2013, 5(1), p. 224.

<sup>146</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>147</sup> European Commission for democracy through law (Venice Commission). Report on the relationship between political and criminal ministerial responsibility. Strasbourg, 11 March 2013, Study No. 682 / 2012.

nustatyti tam tikri specifiniai laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo, kaip procesinės prievartos priemonės taikymo kriterijai arba ji visai netaikoma. Kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje<sup>148</sup> savivaldybių tarybų nariams, įskaitant merus, priešingai nei kitiems tiesiogiai renkamiems valstybės politikams, neįtvirtintos jokios specifinės nuostatos dėl jų teisinės neliečiamybės, įtvirtinus ribojimą visa apimtimi ar iš dalies taikyti savivaldybės tarybos nariams, įskaitant merus, vieną iš procesinių prievartos priemonių – laikiną nušalinimą nuo pareigų, galėtų būti pažeistas Konstitucijos viršenybės principas. Pavyzdžiui Gruzijos Konstitucijos Teismas, 2014 m. gegužės 23 d. nutarime konstatavo<sup>149</sup> kad, sprendamas panašią bylą tenkino piliečio G. U. (buvusio Tbilisio mero) konstitucinį skundą ir pripažino, kad Gruzijos BPK nuostatos, pagal kurias, be kita ko, remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise išrinkti (slaptu balsavimu) vietos savivaldos pareigūnai gali būti nušalinti nuo pareigų iki bus priimtas galutinis teismo sprendimas byloje, prieštarauja Konstitucijai (žr. 1 PRIEDĄ)<sup>150</sup>. Nušalinimas nuo pareigų galimas tik siekiant aiškių, itin svarbių, teisėtų tikslų, kurių pažeidimas, visų pirma, reikštų rinkėjų interesų pažeidimą, ir tik esant išskirtinėms aplinkybėms, kai tai yra vienintelis ir būtinas būdas, ir toks sustabdymas/nutraukimas turėtų būti įgyvendinamas pagal iš anksto žinomą, aiškią ir griežtai reglamentuotą procedūrą, paremtą teisėtų interesų pusiausvyra. Nes Konstitucijoje yra įtvirtintos institucinės vietos savivaldos garantijos, būtinos demokratijos principų, tautos suvereniteto ir valdžių atskyrimo principo įgyvendinimui, reikalauja skirtingos apsaugos kokybės, nes šiuo atveju nuo nepagrįsto ribojimo turi būti apginti rinkėjų interesai ir jų suteikta valdžia.

Konstitucinis Teismas vertino<sup>151</sup>, kad ginčijama norma, kuria sudaromos prielaidos nušalinti nuo pareigų tiesiogiai išrinktus vietos savivaldos pareigūnus, atitinkamai sudaromos prielaidos kištis į pareiškėjui Konstitucijos 29 str. garantuojamą teisę, būtent – riboti pareiškėjo teisę nepertraukiamai įgyvendinti jam Tbilisio rinkėjų 4 metams, remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise, suteiktus įgaliojimus. Šiuo atveju Konstitucijos saugomas gėris neapsiriboja vien privačiu interesu, jis sietinas su tokiu svarbiu viešuoju interesu kaip rinkėjų valios įgyvendinimas. Pavyzdžiui, Slovėnijos Respublikoje, Estijos Respublikoje, nėra atskiro specialaus teisinio reguliavimo, skirto

---

<sup>148</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014., 119 str.

<sup>149</sup> European Commission for democracy through law (Venice Commission). Report on the relationship between political and criminal ministerial responsibility. Strasbourg, 11 March 2013, Study No. 682 / 2012.

<sup>150</sup> *Ibid.*

<sup>151</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

reguluoti nurodytų subjektų laikino nušalinimo nuo pareigų. Lenkijos Respublikoje, išrinktiems vietos savivaldos organams BPK 276 str. taikomas bendrais pagrindais. O pavyzdžiui, Norvegijoje (žr. 2 PRIEDA)<sup>152</sup> savivaldybės atstovai, gali būti nušalinti nuo pareigų išimtiniais atvejais, kai jie yra kaltinami tam tikrų Baudžiamajame kodekse nusikalstamų veikų padarymu ir pagal pareikštus kaltinimus padarytas pažeidimas sietinas su pašalinimu iš pareigų. Įvertinus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme<sup>153</sup> įtvirtintą teisinį reguliavimą, padaryta išvada, kad tik savivaldybės tarybos narių, einančių mero ir mero pavaduotojo pareigas, pareigų vykdymas gali būti prilyginamas jų darbinei veiklai, todėl pagal BPK 157 straipsnį tik jiems galėtų būti taikoma procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų. Taigi BPK 157 straipsnyje nustatyta laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo tvarka, kuria sudaromos prielaidos įstatyme nustatytais pagrindais ir tvarka riboti asmens, įskaitant savivaldybės tarybos narį, einantį mero ar mero pavaduotojo pareigas, teisę laisvai pasirinkti darbą, tik tiek, kiek tai būtina siekiant konstituciškai svarbių tikslų (greičiau ir nešališkiau ištirti nusikalstamą veiką ar užkirsti įtariamajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas), atitinka Konstituciją.

Vertinant generalinio prokuroro laikino nušalinimo nuo pareigų teisinį reglamentavimą, reikia atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 77, 85 ir 118 straipsnių reikalavimus, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 12 straipsnio 1 dalimi<sup>154</sup>, kur nurodyta, kad inicijuoti tyrimą dėl generalinio prokuroro padarytos nusikalstamos veikos gali tik Respublikos Prezidentas, Seimo sutikimu nušalinęs jį nuo pareigų.

Aiškinantis asmenų, kuriems gali būti taikoma BPK 157 straipsnio nuostatos, kažkodėl nuošalyje paliekami karinių struktūrų pareigūnai. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 43 str. 6 d.<sup>155</sup> nurodyta, kad jeigu karys pripažintas įtariamuoju ar kaltinamuoju baudžiamojoje byloje ir yra pagrindas kario, įtariamo padarius nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, veikoje įžvelgti kario vardo pažeminimo arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimo požymių, taip pat dėl kitų svarbių priežasčių, galinčių pakenkti tarnybos interesams, karys vadovo, turinčio teisę skirti karį į pareigas, įsakymu gali būti nušalintas nuo pareigų, iki bus

---

<sup>152</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>153</sup> *Ibid.*

<sup>154</sup> Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994-10-19, Nr. 81-1514; Lietuvos Respublikos Prezidento 2014 m. gegužės 19 d. dekretas „Dėl Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro Dariaus Valio laikino nušalinimo nuo pareigų ir tyrimo pradėjimo“ Nr. 1K-1823.

<sup>155</sup> Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998-05-27, nr. 49-1325; Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymas „Dėl karių nušalinimo nuo pareigų tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 49-1325.

priimtas kompetentingos institucijos atitinkamas sprendimas – bus nutrauktas ikiteisminis tyrimas ar baudžiamoji byla arba bus priimtas apkaltinamasis ar išteisinamasis nuosprendis, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesiams. Kadangi ikiteisminis tyrimas gali būti atliekamas ir ilgiau nei 6 mėn., karys turi būti perkeliamas į laikinąjį profesinės karo tarnybos personalo rezervą. Pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 2 straipsnio 23 dalį laikinasis profesinės karo tarnybos personalo rezervas – tai profesinės karo tarnybos karių kategorija, į kurią perkeliama laikinai nevykdantys savo nuolatinių pareigų profesinės karo tarnybos kariai iki kol išsprendžiamas nagrinėtina situacija.

Apibendrinant galima teigti, kad konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas nepaneigia galimybės įstatyme nustatyti nevienodą (diferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijoms, tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijoje privalo būti tvirtintos specifinės nuostatos dėl jų teisinės neliečiamybės. Ieškant atsakymo į klausimą kokį subjektą galėtume laikyti valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu, asmeniu dirbančiu paslaugų sferai priskirtose pareigose ar privačiame sektoriuje, BK 230 straipsnyje apibrėžtą sąvoką reikia aiškinti labai plačiai, kartu remiantis ir kitų teisės šakų norminiais aktais. Kadangi klaidų teismų praktikoje vis dar pasitaiko.

### **2.3. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skiriantys ir taikantys subjektai**

Kiekvienoje baudžiamajoje byloje teisingai įvertinti, ar yra įstatyme nustatytas pagrindas atlikti žmogaus teises varžančius veiksmus, privalo pareigūnas, kuriam suteikta teisė taikyti tam tikras prievartos priemones. Kiekvienas pareigūnas privalo laikytis<sup>156</sup>:

- 1) Pareigos elgtis sąžiningai;
- 2) Vertinti visus atliekamus procesinius veiksmus proporcingumo požiūriu;
- 3) Informaciją apie baudžiamąsias bylas teikti laikantis nekaltumo prezumpcijos;
- 4) Visas kylančias abejones traktuoti traukiamo asmens naudai.

Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo skyrimas reiškia didesnę asmens konstitucinių teisių suvaržymą, todėl ją gali skirti tik teismas. Panevėžio apygardos teismas<sup>157</sup> 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartimi Anykščių rajono apylinkės teismas atmetė nukentėjusiojo R. J. prašymą nušalinti

<sup>156</sup> GODA, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 11.

<sup>157</sup> Panevėžio apygardos teismas. 2012-09-27 nutartis baudžiamajoje byloje dėl Anykščių rajono apylinkės teismo, kuria atmestas nukentėjusiojo R. J. prašymas nušalinti kaltinamąjį V. M. nuo pareigų, Nr. 1S-886-72/2012.



kaltinamąjį V. M. nuo pareigų, motyvuodamas tuo, kad nukentėjusiojo R. J. prašymas nušalinti kaltinamąjį V. M. nuo pareigų yra nepagrįstas. Nukentėjusiojo nurodytos aplinkybės apie jam daromą spaudimą, persekiojimą yra tik jo teiginiai, kurie nepagrįsti jokiais įrodymais. Taip pat nėra jokių duomenų, jog kaltinamasis V. M. galimai darys naujas nusikalstamas veikas. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo tvarka yra nustatyta BPK 157 str. 1 dalyje, kur numatyta, kad nusikalstamos veikos tyrimo metu teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, jei tai būtina, nutartimi turi ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą<sup>158</sup>. Minėto straipsnio 4 dalyje numatyta, kad kai byla perduota į teismą, dėl laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo nusprendžia teismas, kurio žinioje yra byla. Svarbu yra tai, kad šios procesinės prievartos priemonės taikymas be teismo nutarčių, tai grindžiant veiksmo atlikimo neatidėliotinumu yra negalimas.

Todėl teismas<sup>159</sup>, „spręsdamas procesinės priemonės parinkimo klausimą, privalo atsižvelgti į inkriminuojamo nusikaltimo sunkumą (BK 11 straipsnis numato, kad sunkus nusikaltimas yra toks tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo, o labai sunkus nusikaltimas – kai bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo), kaltinamojo asmenybę, jam gresiančią bausmę ir kitas aplinkybes<sup>160</sup>, ir laikytis proporcingumo principo<sup>161</sup>. Pavyzdžiui, Vilniau apygardos teismas skundžiamoje 2014 m. vasario 28 d. nutartyje pagrįstai konstatavo, kad kaltinamasis M. S., toliau eidamas pareigas, gali daryti nusikalstamas veikas, bandyti paveikti liudytojus bei trukdyti nustatyti byloje tiesą. Visų pirma, atsižvelgdamas į M. S. inkriminuojamos nusikalstamos veikos pobūdį, t. y. jis yra kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK 228 straipsnio 2 dalis). Ši galimai nusikalstama veika yra tiesiogiai susijusi su M. S. užimamomis minėtomis pareigomis, kas leidžia manyti, kad užimamos pareigos sudaro M. S. galimybę piktnaudžiauti jam suteiktomis teisėmis ir pareigomis bei daryti naujas nusikalstamas

---

<sup>158</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 274.

<sup>159</sup> Kauno apygardos teismas. *2014 gegužės 6 d. nutartis dėl Kauno apylinkės teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutarties pratęsti jam paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo, terminą 2 mėnesių laikotarpiui, Nr. 1S-802-485/2014.*

<sup>160</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341, 121 str. 4 d.

<sup>161</sup> *Ibid*, 11 str.

veikas. Tokiai išvadai daryti neturi reikšmės M. S. skundo teiginiai, susiję su jo vaidmeniu darant inkriminuotą nusikalstamą veiką<sup>162</sup>.

BPK 157 straipsnio 1 d. nuostatuose įtvirtinti reikalavimai įtariamajam darbdaviui, turinčiam teisę priimti ar atleisti asmenį iš tarnybos, tai suponuoja, kad jis yra tik laikinojo nušalinimo nuo pareigų vykdytojas. Nušalinti jis gali savo iniciatyva ar įgaliotų organų ar pareigūnų rašytiniu reikalavimu. Savo iniciatyva pagal DK 123 straipsnio 1 dalį<sup>163</sup> darbdavys gali nušalinti darbuotoją nuo darbo, jei darbuotojas pasirodė darbe neblaivus, apsvaigęs nuo narkotinių ar toksinių medžiagų. Nušalinama tą dieną (pamainą) ir nemokamas darbo užmokestis, nesvarbu, kuriuo darbo dienos (pamainos) metu buvo nušalinta. Kitais atvejais nušalinti darbuotoją nuo darbo (pareigų) darbdavys gali tik įstatymų numatytais pagrindais (pavyzdžiui, pagal DK 265 straipsnio 7 d.<sup>164</sup>) darbuotojas, atsisakęs nustatytu laiku pasitikrinti sveikatą, nušalinamas nuo darbo ir jam nemokamas darbo užmokestis). DK 123 straipsnio 2 d.<sup>165</sup> reglamentuota, kad darbdavys nušalina darbuotoją nuo darbo pagal pareigūnų arba organų, kuriems įstatymas suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą, kuriame turi būti nurodyta, kuriam laikui darbuotojas nušalinamas, nušalinimo priežastis ir teisinis pagrindas. BPK 157 straipsnio 1 dalies nuostata, kad nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamajam darbdaviui vykdyti, yra imperatyvi ir nušalinto pareigūno darbdaviui nesuteikia jokios diskrecijos. Toks nušalinimas yra tiesiogiai susijęs su darbuotojo užimamomis pareigomis, dirbamu darbu arba jo verslu. Darbdavys, gavęs teismo nutartį dėl laikinojo nušalinimo nuo pareigų, privalo ją įvykdyti pagal tarnybos ar darbo įsakymus. Šiuo aspektu darbdavys neturi pasirinkimo laisvės, teisės revizuoti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, ją savaip interpretuoti, nustatyti vėlesnę jos vykdymo datą, nei nurodyta pačioje nutartyje. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija 2015 m. lapkričio 19 d.<sup>166</sup> nagrinėjo ginčą dėl pareiškėjo nušalinimo nuo pareigų teisėtumo ir pagrįstumo. Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta, kad valstybės tarnautojas gali būti nušalinamas nuo pareigų, jeigu jis yra įtariamasis ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo

---

<sup>162</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. kovo 27 d. nutartis dėl Vilniaus apygardos teismo 2014 m. vasario 28 d. nutarties, kuria kaltinamajam M. S. buvo pratęstas procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų terminas trims mėnesiams, šį terminą skaičiuojant nuo 2014 m. kovo 6 d., Nr. 1N-47/2014.

<sup>163</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės žinios. 2002, nr. 64-2569.

<sup>164</sup> *Ibid.*

<sup>165</sup> *Ibid.*, 123 str. 2 d.

<sup>166</sup> Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. 2015-11-19 nutartis administracinėje byloje dėl įsakymo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus., Nr. A-2180-756/2015.

kodekso XXXIII skyriuje. Taigi, pagal nurodytą teisinį reglamentavimą pareigūnas gali būti nušalintas nuo pareigų esant vienai sąlygai – valstybės tarnautojas turi būti įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus BK XXXIII skyriuje. Nagrinėjamu atveju pareiškėjas V. M. buvo kaltinamas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį, BK 25 straipsnio 3 dalį ir 1992 straipsnio 1 dalį, BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, t. y. sunkių nusikaltimų padarymu, šias faktines aplinkybes patvirtina Panevėžio apygardos teismo 2014 m. rugpjūčio 26 d. nutartis. Jokių kitų sąlygų nušalinti nuo pareigų valstybės tarnautoją, kaltinamą tyčinio sunkaus arba labai sunkaus nusikaltimo padarymu, įstatymų leidėjas nenustatė. Nagrinėjamas nušalinimo nuo pareigų teisinis pagrindas yra savarankiškas nušalinimo nuo pareigų institutas ir sietinas tik su faktinėmis aplinkybėmis, nurodytomis Įstatymo 34 straipsnio 2 dalies 3 punkte, taikant šią teisės normą, kitų faktinių aplinkybių nustatinėjimas nėra reikalingas. Nors pareiškėjas nurodo, kad jis buvo nušalintas nuo pareigų tokiu būdu siekiant su juo susidoroti, nes jis nebijojo ieškoti teisybės ir skūsti, jo nuomone, neteisėtas Šiaulių AVPK sprendimus, šis pareiškėjo teiginys nepaneigia jo atžvilgiu pritaikyto nušalinimo nuo pareigų pagrindo – kaltinimo padarius tyčinį sunkų nusikaltimą. Šio pagrindo nepaneigia ir tos aplinkybės, kad pareiškėjui nebuvo atimtas leidimas dirbti su slapta informacija, kad jis atestacinės komisijos buvo pripažintas tinkamu eiti užimamas pareigas.

DK 123 straipsnio 2 dalis nustato, kad darbdavys nušalina darbuotoją nuo darbo pagal pareigūnų arba institucijų, kuriems įstatymas suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą, kuriame turi būti nurodyta, kuriam laikui darbuotojas nušalinamas, nušalinimo priežastis ir teisinis pagrindas. Toks laikinas nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas turi būti tiesiogiai susijęs su darbuotojo užimamomis pareigomis, dirbamu darbu arba jo verslu<sup>167</sup>. Konstitucinis Teismas, sprenddamas ar nušalinimas nuo pareigų ir laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas priklauso nuo teisės aktuose nustatytų pagrindų ir procedūrų, konstatavo, kad sprendimus dėl jų taikymo priima tik tai daryti įgalioti asmenys. Suteikus galimybę vadovui, turinčiam teisę skirti asmenį į pareigas, nušalinti pareigūną nuo pareigų, kai yra atliekamas ikiteisminis tyrimas, jis įgytą diskreciją revizuoti ir paneigti prokuroro ir ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimus dėl atitinkamos procesinės prievartos priemonės skyrimo, o tai prieštarautų Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam

---

<sup>167</sup>Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, nr. 64-2569.

teisėjų nepriklausomumo principui, jos 118 straipsnio 3 dalyje įtvirtintam prokuroro nepriklausomumo principui<sup>168</sup>.

Kaip išsiaiškinome, vertimasis profesine veikla pagal BK 230 straipsnio 3 dalies nuostatas laikytina asmenų dažniausiai ne pagal darbo sutartį vykdoma veikla, reikalaujanti specialaus profesinio pasirengimo susijusi su tam tikros licencijos (leidimo) turėjimu. Todėl sprendžiant klausimą, kas bus darbdavys, asmens, kuris užsiima veikla reikalaujančią turėti specialų leidimą ir pan., ir kuriam gali būti taikoma nagrinėjama prievartos priemonė, reikia remtis kitais teisės aktais ir jų nuostatomis, kuriose nurodyta pažymėjimų, leidimų išdavimo, sustabdymo galiojimo ir panaikinimo tvarka. Pavyzdžiui, bankroto administravimo paslaugas teikiantiems asmenis, leidimus panaikina Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos<sup>169</sup> ir kt..

Apibendrinant, galima teigti, kad baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtinta bendra taisyklė, kad griežčiausios ir intensyviausios prievartos priemonės gali būti taikomos tik tada, kai tą daryti leidžia ikiteisminio tyrimo teisėjas, kaip ir nagrinėjamos procesinės prievartos priemonės atveju. Darbdavys, šioje normoje turėtų būti aiškinamas dvejopai, t.y. ne tik kaip darbinių santykių subjektas, įdarbinantis asmenis (darbuotojus). Tačiau darbdaviu galima būtų pavadinti ir atitinkamus leidimus, pažymėjimus ar licencijas tam tikrai veiklai išduodančias tarnybas. Todėl siūlome, BPK 157 straipsnio 1 dalį papildyti taip: po žodžių „ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti“ įrašyti žodžius „profesine veikla“; po žodžių „Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamąjo darbdaviui“ įrašyti žodžius „ar specialius leidimus, licencijas, pažymėjimus, galinčioms išduoti valstybinėms institucijoms, vykdyti“ ir visą BPK 157 straipsnio 1 dalį išdėstyti taip: „Nusikalstamos veikos tyrimo metu ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę, užsiimti profesine veikla, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau iširta nusikalstama veika ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamąjo darbdaviui ar

---

<sup>168</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2011 m. liepos 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) 16 straipsnio 2 dalies 13 punkto, 18 straipsnio 1 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio (2007 m. gegužės 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 22/2008-31/2008-9/2010-35/2010.

<sup>169</sup> Lietuvos Respublikos finansų ministras įsakymas „Dėl bankroto administratoriaus pažymėjimo ir bankroto administratoriaus padėjėjo pažymėjimo išdavimo ir įmonių bankroto administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklių ir restruktūrizavimo administratoriaus pažymėjimo išdavimo ir įmonių restruktūrizavimo administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. TAR, 2016-01-28, Nr. 1677.

specialius leidimus, licencijas, pažymėjimus, galinčioms išduoti valstybinėms institucijoms, vykdyti“.

#### **2.4. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo terminai, pratęsimo pagrindai ir pratęsimo apskundimo tvarka**

Tiesos nustatymas bet kokia kaina nėra baudžiamojo proceso principas, ir nors proceso tikslas išsiaiškinti nusikalstamas veikas yra labai svarbus, tačiau nėra ir negali būti nuolat ir bet kokiomis aplinkybėmis vyraujantis valstybės interesas<sup>170</sup>. Teisminėje baudžiamojo proceso stadijoje procesinių prievartos priemonių skyrimo, pakeitimo, o taip pat paskirtų procesinių prievartos priemonių, tame tarpe laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo, termino pratęsimo klausimus sprendžia byla savo žinioje turintis teismas<sup>171</sup>. Konstitucinis Teismas nagrinėdamas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nustatė, kad BPK 157 straipsnyje įtvirtintos procesinės prievartos priemonės taikymas nėra neribotas laiko požiūriu, t. y. šiomis nuostatomis nesudaroma prielaidų asmenį nušalinti nuo pareigų neribotam laikui. Tai atspindi tiek minėto straipsnio pavadinimas „Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas“, tiek jo nuostatos, kuriomis nustatytas bendras šios priemonės taikymo šešių mėnesių terminas<sup>172</sup>, taip pat prokuroro (ikiteisminio tyrimo metu) ir teismo (perdavus bylą teismui) pareiga panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga<sup>173</sup>. Lietuvos apeliacinis teismas<sup>174</sup>, atkreipė dėmesį į tai, kad kiek ilgai procesinė prievartos priemonė turi būti taikoma, kada jos taikymas praranda tikslingumą, teismas vertina kiekvienu konkrečiu atveju pagal byloje nustatytas aplinkybes. Teismas privalo užtikrinti netrukdomą bylos nagrinėjimą, užkirsti kelią daryti naujas nusikalstamas veikas. Paskirta procesinė prievartos priemonė neabejotinai varžo tam tikras kaltinamojo teises bei laisves, tačiau baudžiamojoje byloje, įvertinus nusikalstamų veikų, kurių padarymu asmuo yra kaltinamas, pobūdį, sunkumą, padarymo aplinkybes, teigti, kad jo teisės bei laisvės suvaržytos pažeidžiant proporcingumo principą

---

<sup>170</sup> JUOZAPAVIČIUS, Audrius. Nesavarankiškas įrodymų naudojimo neleistinumai: kai kurie konstituciniai aspektai. Iš: *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: UAB „Vilniaus panda“, 2014, p. 127.

<sup>171</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341, 121 str. 4 d.

<sup>172</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341, 121 str. 4 d.

<sup>173</sup> *Ibid.*

<sup>174</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 21 d. nutarties, kuria R. J. pratęstas laikinas nušalinimas nuo (duomenys neskelbtini) kultūros centro direktoriaus pareigų trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2015 m. spalio 6 dienos, Nr. 1N-229-197/2015.

ir (ar) proceso teises, nėra pagrindo. Teismas konstatavo, kad procesinė prievartos priemonė kaltinamajam taikoma jau ilgą laiko tarpą, t. y. nuo 2012 m. sausio 6 d. Baudžiamoji byla iš esmės pirmosios instancijos teisme jau pradėta nagrinėti, apklausta dalis liudytojų, tačiau ne visi, neapklausti kaltinamieji, netirti kiti įrodymai, jau paskirti septyni posėdžiai iki 2015 m. gruodžio 14 d. Todėl esant tokiai padėčiai išlieka grėsmė, jog kaltinamasis R. J., pareigas, gali trukdyti procesui. Ši grėsmė, teismui tiriant įrodymus, gali mažėti ar net visai išnykti, todėl laikinas nušalinimas nuo pareigų gali būti ateityje ir nepratęsiamas. Kiekvienu konkrečiu atveju tai spręs pirmosios instancijos teismas.

Kitų šalių, pavyzdžiui, Rusijos Federacijos Baudžiamojo proceso kodekso 114 str. nėra nurodomas laikotarpis, kuriam laikotarpiui galima nušalinti įtariamąjį ar kaltinamąjį asmenį nuo pareigų. Tačiau Rusijos teisinėje doktrinoje ir praktikoje vyrauja požiūris, kad toks kalbama apie tardymo ir teismo laikotarpį iki kol bus paskelbtas nuosprendis. Pasak kai kurių teisininkų<sup>175</sup>, laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas kaip prievartos procesinės priemonės turėtų būti taikomas tik parengtinio (ikiteisminio) tyrimo laikotarpiu ir pagal savo prigimtį, jau neturėtų veikti baudžiamojoje byloje teismo proceso metu. P. Kuconio teigimu<sup>176</sup>, „ikiteisminio tyrimo metu surenkami ir įtvirtinami svarbiausi duomenys, kuriuos teisminio nagrinėjimo metu ištyręs teismas daro išvadą dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo, kitų svarbių klausimų“.

Todėl manoma, kad kai ikiteisminio tyrimo metu nukentėjusieji ir liudytojai jau yra apklausti, visa ikiteisminio tyrimo medžiaga su byloje esančiais faktiniais duomenimis jau nusiųsti, nelieka tikslo toliau taikyti asmeniui teises suvaržančią priemonę<sup>177</sup>. Nušalinimo nuo pareigų taikymo laiką riboja ir bendrieji proceso principai, įskaitant proceso greitumo ir operatyvumo reikalavimus. Be to, kitas nušalinimą nuo pareigų laiko požiūriu ribojantis veiksnys yra BPK 176 straipsnyje (2010 m. rugsėjo 21 d. redakcija) nustatyti bendrieji ikiteisminio tyrimo terminai, kurie gali būti pratęsti tik

---

<sup>175</sup> БАГАУТДИНОВ Ф. *Временное отстранение обвиняемого от должности*. Законность. 2003. N 4, p. 13 – 14.; КАЛИНОВСКИЙ, К. Б., СМIRНОВ, А. В. *Постатейный комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации* / под общ. ред. А.В. Смирнова. 2-е изд., доп. и перераб. СПб.: Питер, 2004. p. 484.

<sup>176</sup> KUCONIS, Pranas. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais (vyr. moksl. red. G. Švedas) rinkinys. Vilnius, 2014, p. 273.

<sup>177</sup> БАГАУТДИНОВ, Ф. *Временное отстранение обвиняемого от должности*. Законность. 2003. N 4, p. 13 – 14.

išimtiniais atvejais; per ilgai užsitęsęs ikiteisminis tyrimas gali būti nutrauktas pagal BPK 215 straipsnį<sup>178</sup>.

Nors R. Merkevičius pastebėjo<sup>179</sup>, kad neribotą skaičių tęsiant laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo terminus, neužtikrinamas realus ir veiksmingas šios priemonės pagrįstumas ir teisėtumo kontrolė. Kadangi teisėjas, prieš leisdamas taikyti prievartą bendra tvarka, turi įsitikinti, kad ši priemonė yra ne tik teisėta, bet ir pagrįsta. Tuo pačiu, kad pratęsiant šios prievartos priemonės laiką privaloma nurodyti objektyvius nušalinimo nuo pareigų termino pratęsimo pagrindus. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo byloje<sup>180</sup> nuteistojo gynėjas, teigė, kad pirmosios instancijos teismas, pratęsdamas D. S. laikino nušalinimo nuo pareigų terminą, neteisingai aiškino BPK 157 straipsnio paskirtį ir esmę. Teigdamas, kad šis straipsnis neįtvirtina imperatyvaus reikalavimo visais atvejais laikinai nušalinti nuo pareigų asmenį, kaltinamą padarius nusikalstamą veiką, susijusią su jo užimamomis pareigomis, o jau tuo labiau pratęsti tokios procesinės prievartos priemonės taikymo terminą. Be to, baudžiamojo byla jau yra perduota nagrinėti pirmosios instancijos teisme, todėl sumažėja tikimybė, kad kaltinamasis galėtų trukdyti procesui. Tokiu būdu tokios griežtos procesinės prievartos priemonės taikymas yra nebūtinai ir perteklinis. O nesant tam aiškaus faktinio bei teisinio pagrindo, pažeidžiamas nekaltumo prezumpcijos principas. Šios prievartos priemonės taikymas sukelia kaltinamajam finansinius nepatogumus, varžo asmens orumą, galimybę įgyvendinti su savo darbu susijusias teises. Laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo pagrindas motyvuojant trukdymu procesui gali būti tik konkrečiais duomenimis pagrįstas kaltinamojo D. S. sąmoningas procesinių pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas. Tačiau byloje nėra duomenų, kad ikiteisminio tyrimo metu D. S. trukdė procesui, darė poveikį bylos dalyviams, liudytojams ar turi galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas. Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. sausio 15 d. nutartyje pažymėjo<sup>181</sup>, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad užimamos pareigos sudaro kaltinamajam galimybę daryti naujas

---

<sup>178</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>179</sup> MERKEVIČIUS, Remigijus. Šiandieninė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?:* recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 2014, p. 117.

<sup>180</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gruodžio 18 d. nutarties, kuria kaltinamajam D. S. pratęstas laikino nušalinimo nuo (duomenys neskelbtini) pareigų terminas trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2014 m. gruodžio 20 d., Nr. 1N-13-197/2015.

<sup>181</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gruodžio 18 d. nutarties, kuria kaltinamajam D. S. pratęstas laikino nušalinimo nuo (duomenys neskelbtini) pareigų terminas trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2014 m. gruodžio 20 d., Nr. 1N-13-197/2015.

nusikalstamas veikas, o taip pat trukdyti teisminiam procesui, t. y. siekdamas pakreipti procesą sau palankia linkme, kaltinamasis gali daryti poveikį kitiems proceso dalyviams ir tokiu būdu kliudyti nustatyti tiesą byloje. Pagrįstą manymą, jog D. Š., eidamas pareigas, gali toliau daryti nusikalstamas veikas, patvirtina kaltinamajam inkriminuojamų nusikalstamų veikų pobūdis ir padarymo aplinkybės. Kitoje Panevėžio apygardos teismo nutartyje<sup>182</sup> konstatuota, kad atliekamame tyrime D. Š. atžvilgiu buvo taikoma kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, kuria D. Š. įpareigota nebendrauti ir neieškoti ryšių su eile asmenų ir įtariamoji yra įspėta, kad už kardomosios priemonės sąlygų pažeidimus jai gali būti skiriama griežtesnė kardomoji priemonė. Byloje nėra jokių duomenų, kad D. Š. šią kardomąją priemonę būtų pažeidusi. Taigi, įtariamąsios galimybės kliudyti greitam ar nešališkam procesui šioje proceso stadijoje yra apribota iki minimumo, todėl šiuo pagrindu tęsti laikino nušalinimo nuo pareigų terminą nebėra jokio pagrindo. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad D. Š. anksčiau neteista, todėl vien tai, kad ji įtariama kelių nusikalstamų veikų padarymu pasinaudojus savo tarnybine padėtimi, neduoda jokio pagrindo manyti, kad D. Š., eidama pareigas, tikėtinai darys naujas nusikalstamas veikas po to, kai dėl galimai anksčiau padarytų nusikalstamų veikų jai byloje yra pareikšti įtarimai, o apylinkėse teismo nutartyje nurodyti motyvai, kad D. Š. pasinaudodama jai suteiktais įgaliojimais, gali priiminėti neteisėtus sprendimus bei duoti neteisėtus nurodymus savo pavaldiniams, daryti įtaką byloje apklaustiems bei daryti kitas nusikalstamas veikas, yra deklaratyvūs, nepagrįsti bylos duomenimis, nes byloje nėra jokių faktinių duomenų apie D. Š. ketinimus daryti naujas nusikalstamas veikas. Dėl šios priežasties nėra pagrindo ir išvadai, kad būtina D. Š. toliau taikyti laikiną nušalinimą nuo pareigų tam, kad užkirsti jai galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje<sup>183</sup> nustatyta: „asmuo, kurio konstitucinės teisės ir laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.“ Šios teisės įgyvendinimą lemia paties asmens suvokimas, kad jo teisės ir laisvės pažeidžiamos, ši teisė negali būti dirbtinai suvaržoma, ji garantuojama nepriklausomai nuo asmens teisinio statuso, teisme turi būti ginamos tiek Konstitucijoje įtvirtintos, tiek joje tiesiogiai neįtvirtintos asmenų teisės, pažeistos teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo privačių, tiek nuo valdžios institucijų neteisėtų veiksmų<sup>184</sup>.

---

<sup>182</sup> Panevėžio apygardos teismas. 2015-07-13 nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, kuria D. Š. trim mėnesiams pratęstas procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų – terminas, Nr. 1S-399-350/2015.

<sup>183</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr.33-1014.(30 str. 1 d.).

<sup>184</sup> KUCONIS, Pranas. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 292.



Aptariamasis procesinės prievartos termino nustatymas, priimant naująjį BPK, susietas su baudžiamojo proceso greitumo principu ir būtinybe ilgai nevaržyti asmens teisių. BPK 157 straipsnio 2 d.<sup>185</sup> reglamentuota, kad laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo panaikinimas terminas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių. Pratęsimų skaičiaus neribojimas nereiškia savaiminio procesinės prievartos priemonės tęstinumo. Šiuo klausimu pareigūnas, kurio žinioje yra baudžiamoji byla, turi priimti nutartį. O įtariamasis turi teisę tokią nutartį apskusti<sup>186</sup>. Šių imperatyvių įstatymo reikalavimų nesilaikymas buvo konstatuotas Lietuvos apeliacinio teismo<sup>187</sup>, todėl buvo panaikinta Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. spalio 14 d. nutartis, kuria V. P. buvo laikinai nušalintas nuo užimamų patrulio pareigų iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo teisme. V. P. gynėjas teigė, kad laikino nušalinimo nuo pareigų terminas V. P. pratęstas ypatingai ilgam ir neapibrėžtam terminui, todėl nėra aišku ar šis terminas apima ir kasacinį procesą šioje byloje. Pagal BPK 157 straipsnio 2 dalį laikinas nušalinimas nuo pareigų negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius, tačiau prireikus šios priemonės taikymas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių, pratęsimų skaičius neribojamas. Kaltinamojo gynėjas pagrįstai teigė, kad nušalinimo nuo pareigų terminas V. P. pratęstas neapibrėžtam terminui. Šis netikslumas nepaneigė laikino nušalinimo nuo pareigų termino pratęsimo pagrindo, todėl Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi pataisyta, nurodant, kad laikino nušalinimo nuo užimamų patrulio pareigų terminas V. P. pratęsimas trims mėnesiams. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė pasidaro nereikalinga.

Baudžiamojo proceso įstatymuose nėra tiesiogiai nustatyta, jog nutarties apskundimas nesustabdo jos vykdymo, tačiau įvertinus BPK 157 straipsnyje<sup>188</sup> nustatytus procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų tikslus, darytina išvada, kad nutartis dėl laikino nušalinimo nuo pareigų vykdoma nuo šioje nutartyje nurodytos datos, o skundo padavimas aukštesnės instancijos teismui ir aplinkybė, kad nutartis neįsiteisėjusi, nutarties vykdymo proceso neįtakoja<sup>189</sup>. Tokiu atveju, kai asmenys, realizuodami jiems suteiktą procesinę teisę, apskundžia tokią teismo nutartį ir aukštesniojo teismo nutartimi ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties taikyti procesinės

<sup>185</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.

<sup>186</sup> *Ibid.*

<sup>187</sup> Lietuvos apeliacinis teismas. 2012 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Vilniaus apygardos teismo, kuria kaltinamajam V. P. laikino nušalinimo nuo užimamų pareigų terminas pratęstas iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo teisme, Nr. 1N-36/2012.

<sup>188</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.

<sup>189</sup> Vyriausiasis administracinis teismas. 2012 m. balandžio 30 d. nutartis pagal pareiškėjo P. S. skundą atsakovui Lazdijų rajono savivaldybės administracijai, trečiuoju suinteresuotu asmeniu byloje dalyvaujant Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Lazdijų skyriui, dėl įsakymo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus, Nr. A-261-1581-12.

prievartos priemonės, panaikinama, konstatavus, kad tokios priemonės taikytos nepagrįstai, pareiškėjui atsiranda teisė įstatymų nustatyta tvarka reikalauti atitinkamų išmokų gavimo. Nes nušalinimo nuo pareigų viena iš tiesioginių pasekmių – darbo užmokesčio mokėjimo nutraukimas, kadangi asmuo nebevykdo savo darbinių funkcijų. Nušalintas asmuo, jei jo atžvilgiu ši procesinė prievartos priemonė buvo taikyta nepagrįstai ir ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas reabilituojančiais pagrindais, gali pagrįstai reikalauti žalos, Lietuvos Respublikos civilinio proceso nustatyta tvarka, atlyginimo<sup>190</sup>.

Apibendrinant galima teigti, kad norint pratęsti laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo terminą, privaloma nurodyti objektyvius šios prievartos priemonės taikymo pagrindus, kad nebūtų pažeisti nekaltumo prezumpcijos principo reikalavimai. Privaloma griežtai nurodyti, kokiam terminui aptariama procesinė prievartos priemonė bus taikoma ir pan.

## **2.5. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo panaikinimas arba pakeitimas**

Lietuvos BPK, išskyrus tam tikras prievartos priemones, skundų nagrinėjimo tvarką reglamentuoja nepakankamai išsamiai. Kaip teigia G. Goda<sup>191</sup>, iš esamo teisinio reguliavimo neaišku, kaip pažeistos teisės turi būti atkuriamos tais atvejais, kai nustatoma, kad procesinės prievartos priemonės buvo taikytos neturint tam pagrindo ar pažeidžiant nustatytą tvarką, ar konstitucinė teisė į teisminę pažeistų teisių gynybą yra tinkamai užtikrinama. Tuo pačiu, kad baudžiamojo proceso funkcijas vykdančios pareigūnai teigia, kad teise apskųsti ikiteisminio tyrimo stadijoje atliekamus veiksmus dažnai naudojamosi vien siekiant užvilkti procesą, apsunkinti nusikalstamų veikų tyrimą. Pagal oficialią konstitucinę doktriną asmens teisė kreiptis į teismą yra absoliuti asmens konstitucinė teisė<sup>192</sup>, todėl kiekvienas asmuo gali paduoti skundus dėl jo teisės ir laisvės varžančių procesinių prievartos priemonių taikymo.

---

<sup>190</sup> Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos respublikos vyriausybei įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 56 – 2228. (suvestinė redakcija nuo 2015-07-01).

<sup>191</sup> GODA, Gintaras. Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo. Vilnius: *Teisė*, 2016, nr. 98, p. 27.

<sup>192</sup> KUCONIS, Pranas. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 292.

BPK 157 straipsnio 5 d. nustatyta<sup>193</sup>, kad nušalinimas nuo pareigų ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaikinamas tik prokuroro nutarimu, o perdavus bylą teismui – teismo sprendimu, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga. Taigi nei nušalinimo pradžia, nei jo trukmė, nei pabaiga, netgi ir nušalinimo pasekmės visiškai nepriklauso nuo darbdavio valios. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2016 m. vasario 17 d. nutarime pažymėjo, kad asmeniui siekiant pripažinti nušalinimą nuo pareigų Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka neteisėtu ar nutraukti šios procesinės prievartos priemonės taikymą, taip pat išspręsti kitus su šios priemonės taikymu susijusius klausimus, turi būti ginčijamas ne darbdavio, bet nagrinėjamu atveju – ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimas (nutartis).

Nutartį laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, taip pat nutartį pratęsti šios priemonės taikymo terminą per septynias dienas nuo nutarties paskelbimo įtariamajam dienos įtariamasis ar jo gynėjas gali apskųsti aukštesniajam teismui. Šio teismo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama (BPK 157 str. 3 d.). 2016 m. sausio 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas paskelbė sprendimą byloje *Buterlevičiūtė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 42139/08)<sup>194</sup>. Pareiškėja skundėsi, kad žemesnysis nacionalinis teismas nagrinėjo jos nušalinimą nuo direktorės pareigų rašytinio proceso tvarka, o nagrinėjant jos bylą žodinio proceso tvarka aukštesniajame teisme, pareiškėjai apie posėdžius nebuvo tinkamai pranešta ir todėl ji neturėjo galimybės dalyvauti juose. Spręsdamas dėl tariamo nepranešimo pareiškėjai apie žodinį nagrinėjimą aukštesniajame teisme, Teismas pakartojo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis negali būti aiškinama kaip suteikianti pareiškėjams teisę gauti teismo dokumentus tam tikru būdu, pavyzdžiui, registruotu paštu. Tačiau bylos šaliai turi būti pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad jis ar ji ne tik sužinotų apie to posėdžio datą ir vietą, bet ir turėtų pakankamai laiko pasiruošti bylai ir galėtų dalyvauti posėdyje. Formalus pranešimo išsiuntimas, neįsitikinęs, kad jis pasieks pareiškėją tinkamu laiku, negali būti laikomas tinkamu pranešimu. Vienas iš pranešimų buvo įteiktas pareiškėjai asmeniškai ir pareiškėja patvirtino pranešimo gavimą pasirašydama, Teismas pastebėjo, kad šis pranešimas pareiškėjai buvo įteiktas tik prieš dieną iki teismo posėdžio, todėl Teismas nebuvo įtikintas, kad toks pranešimas buvo suderinamas su 6 straipsnio 1 dalimi. Taip pat Teismas pakartojo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu teismo procesas turi būti vertinamas kaip visuma. Šiame

---

<sup>193</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

<sup>194</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. sausio 12 d. sprendimas *Buterlevičiūtė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 42139/08.

kontekste Teismas pažymėjo, kad aukštesnysis teismas buvo vienintelė instancija, kurioje pareiškėjos laikinas nušalinimas buvo nagrinėjamas žodinio proceso tvarka, aukštesniojo teismo nutartys buvo galutinės ir neskundžiamos. Atsižvelgdamas į bylos nagrinėjimo dalyką, Teismas pripažino, kad pareiškėjos dalyvavimas teismo posėdžiuose buvo svarbus, nors aukštesnysis teismas nenagrinėjo, ar pareiškėja buvo tinkamai informuota apie teismo posėdį, ir jeigu nebuvo, nesvarstė bylos nagrinėjimo atidėjimo klausimo. Teismas nustatė, kad Lietuva pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalį, nes pareiškėjai nebuvo tinkamai pranešta apie aukštesniojo teismo posėdžius. Tačiau Teismas nepripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo dėl žodinio nagrinėjimo nebuvimo žemesniajame teisme.

Nors BPK 157 straipsnyje<sup>195</sup> aiškiai nenurodyta, tačiau remiantis kitomis BPK nuostatomis, nutartis dėl priemonės paskyrimo ar nepaskyrimo, ar jos termino nepratęsimo ta pačia tvarka gali skusti ir prokuroras.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime<sup>196</sup> pateikiamas išaiškinimas, kad teisė kreiptis į teismą turi būti užtikrinama protingai – „įstatymų leidėjas, reglamentuodamas baudžiamojo proceso santykius, gali nustatyti ir tokią teisinę reguliavimą, kad nebūtų leidžiama asmeniui piktnaudžiauti konstitucine teise kreiptis į teismą, kai tokiam kreipimuisi nėra jokio pagrindo.

Apibendrinant galima teigti, kad teisė kreiptis į teismą su skundu dėl pritaikytos prievartos priemonių įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Teisminė gynyba turi būti garantuojama, neatsižvelgiant į tai, koks subjektas priėmė sprendimą taikyti prievartos priemones, kartu nustatant taisykles, draudžiančias piktnaudžiauti šia teise.

Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatų analizė, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija ir kitų teismų formuojama baudžiamojo proceso praktika leidžia teigti, kad baudžiamasis teisingumas yra viena iš svarbiausių valstybinės veiklos sričių. Svarbiausia jos vertybė – žmogaus garbė ir orumas, laisvė ir neliečiamumas – saugomi valstybės. Todėl lyginant Lietuvos Respublikos ir kai kurių valstybių BPK<sup>197</sup>, galima pastebėti, kad jose įtvirtinamos tam tikros socialinės garantijos, asmenims, kurie laikinai nušalinti nuo pareigų ar, kuriems laikinai sustabdyta teisė

---

<sup>195</sup> GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 275.

<sup>196</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2011 m. balandžio 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija), nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 2011, nr. 42-1985.*

<sup>197</sup> ТОКАРЕВА, М. Е., БУЛАНОВА, Н. В., et al. *Меры процессуального принуждения в досудебном производстве по уголовным делам*. Москва, 2005.

užsiimti tam tikra veikla. Prievartos taikymas, visada susijęs su neigiamais padariniais, t. y. pasikeičia įtariamojo asmens socialinis statusas, sumažėja pragyvenimo lygis, nutrūksta darbo stažas, blogėja gyvenimo kokybė ir pan. Daugeliu atveju, asmuo, kuris yra atlikęs bausmę, susijusią su nusikaltimais valstybės tarnybai, nebeturi galimybės susirasti darbo ar lygiavertės pozicijos toje struktūroje, iš kurios asmuo buvo atleistas po apkaltinamojo nuosprendžio ar nušalintas. Kadangi toks teisinis reguliavimas išeina už baudžiamojo proceso ribų, šio klausimo sprendimas, daugeliu atveju priklausys nuo valstybės ekonominės, socialinės, politinės bei situacijos. Todėl kalbant apie žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, Lietuvoje reikėtų pagalvoti apie tokio kompensavimo mechanizmo atsiradimą, norint neigiamus socialinius padarinius.

Procesinių prievartos priemonių taikymo ypatumai baudžiamajame procese, leido nustatyti tam tikrus probleminius aspektus, susijusius su BPK 157 str. normos taikymu. Nors pati laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo procedūra yra griežtai reglamentuota Lietuvos Respublikos BPK 157 str., tačiau painiavos ir klaidų, įvairiai interpretuojant šią normą, vis dar pasitaiko.

## Išvados ir pasiūlymai

1. Laikinas nušalinimo nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo institutas mokslinėje literatūroje iki šiol nebuvo plačiau nagrinėjamas. Kaip prievartos priemonė Lietuvoje – minima nuo XVI amžiaus vidurio Lietuvos Statutuose. Lietuvos valstybės atkūrimo ir nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiais buvo pradėtas Baudžiamojo proceso teisės humanizavimas, tobulinant baudžiamojo proceso teisių normų veiksmingumą, priimtinumą ir teisėtumą. Pradėtos vertinti kiekvieno asmens teisės, atsižvelgiant į individo padėtį, kurią jis užima visuomenėje ir valstybėje. Pirmą kartą per visą Lietuvos teisės raidos laikotarpį, žmogaus teisių suvaržymas pradėtas sieti su valstybės įgaliotų subjektų teise parenkant ir panaudojant veiksmus, turinčius prievartos elementų. Juos vertinant per žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos prizmę, siekiant išvengti neproporcingo žmogaus teisių ir laisvių suvaržymo.

2. Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas – tai baudžiamojo proceso prievartos priemonė, kuri taikoma fiziniam asmeniui (įtariamajam ar kaltinamajam), kuris dirba valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje bei turi atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus ar teikia viešąsias paslaugas, ir kuriam teismo nutartimi suvaržoma teisė į darbą ar profesinę veiklą, įtariant ar kaltinant padarius sunkią ar labai sunkią veiką, nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXIII skyriuje, siekiant, kad būtų greičiau ir nešališkai ištirta nusikalstama veika, užkirsta galimybė daryti naujus nusikalstamus.

3. Laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo pagrindą sudaro įstatyme apibrėžti šios procesinės priemonės tikslai – greičiau ir objektyviau ištirti nusikalstamą veiką ir užkirsti įtariamajam, ar kaltinamajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas. Šios procesinės prievartos priemonės turinio esmę sudaro tai, kad asmuo, kuriam pritaikomas baudžiamasis įstatymas, patiria tam tikrus teisių ir laisvių apribojimus, kartu jam apribojant galimus teisėto elgesio pasirinkimo variantus.

4. Ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, o perdavus bylą į teismą yra priimama nutartis, kurios pagrindu darbdavys laikinai nušalina valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį nuo pareigų ar laikinai sustabdo teisę užsiimti tam tikra veikla. Pastarąjį veiksmą gali atlikti atitinkamos tarnybos, institucijos, kurios turi teisę išduoti pažymėjimus, licencijas užsiimti tam tikra veikla ar profesija. Kad asmenį prilyginti valstybės tarnautojui, jis turi turėti profesiją, kurią gali kontroliuoti valstybė, t.

y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų – fizinių ir juridinių asmenų subjektinių teisių ir juridinių faktų juridinis įtvirtinimas, šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo – vykdymas, o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos vykdomos.

5. Konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas nepaneigia galimybės įstatyme nustatyti nevienodą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijoms, tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijoje privalo būti įtvirtintos specifinės nuostatos dėl jų teisinės neliečiamybės. Todėl savivaldybės tarybos nariui, einančiam mero ar mero pavaduotojo pareigas, net ir išrinkus jį tiesioginiuose rinkimuose, be jokių išlygų taikomas BPK 157 straipsnyje nustatytas laikino nušalinimo nuo pareigų teisinis reguliavimas.

6. Maksimali šios procesinės prievartos priemonės trukmė nėra nustatyta. Laikina nušalinimo nuo pareigų ar laikina teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė gali suvaržyti įtariamojo ar kaltinamojo teises 6 mėnesiams, tačiau tik esant realiems pagrindams, manant, jog taikant šią priemonę bus pasiekti nurodyti šios priemonės taikymo tikslai. Ikiteisminio tyrimo teisėjas (teismo proceso metu – teismas) nutartimi gali pratęsti šios priemonės taikymą dar 3 mėnesiams, neribojant pratęsimų skaičiaus. Šios nutartys gali būti skundžiamos aukštesniajam teismui BPK X dalyje nurodyta tvarka. Skundas gali būti perduodamas aukštesnio teismo per septynias dienas nuo nutarties paskelbimo dienos, tačiau priimtose nutarties skųsti negalima, nes ji yra galutinė.

7. Kai laikina nušalinimo nuo pareigų ar laikina teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo priemonė praranda aktualumą ir pasidaro nebereikalinga, ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – privalo panaikinti šios priemonės taikymą dar prieš pasibaigiant jos galiojimo terminui.

Vertinant teismų praktikoje taikymo BPK 157 str. problematiką galime teigti, kad dalis šios normos neveikia, todėl siūlome:

Papildyti BPK 157 straipsnio 1 dalį:

Po žodžių „ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti“ įrašyti žodžius „profesine veikla“; po žodžių „Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamojo darbdaviui“ įrašyti žodžius „ar specialius leidimus, licencijas, pažymėjimus, galinčioms išduoti valstybinėms institucijoms, vykdyti“ ir visą dalį išdėstyti taip: „Nusikalstamos veikos tyrimo metu ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę, užsiimti profesine veikla, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau iširta nusikalstama veika

ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamojo darbdaviui ar specialius leidimus, licencijas, pažymėjimus, galinčioms išduoti valstybinėms institucijoms, vykdyti“.



## Šaltinių sąrašas

### Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr.33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569.
5. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 54-1832.
6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1010.
7. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 49-1325.
8. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 81-1514
9. Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 5-97.
10. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 45-1708.
11. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 102-3938.
12. Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 75-2271.
13. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas. *Valstybės žinios. Teisės aktų registras*, 2015, nr. 10814.
14. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.
15. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 67-1659.
16. Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos respublikos vyriausybei įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 56 – 2228.
17. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretas dėl Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro Dariaus Valio laikino nušalinimo nuo pareigų ir tyrimo pradėjimo. *Teisės aktų registras*, 2014 m. gegužės 19 d., nr. 1K-1823.
18. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymas „Dėl karių nušalinimo nuo pareigų tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 49-1325.

19. Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Teisės grupės aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos BPK 389 str. pakeitimo įstatymo projekto“. *Teisės aktų registras*, 2016 m. vasario 4 d., nr. 2345.
20. Lietuvos Respublikos finansų ministras įsakymas „Dėl bankroto administratoriaus pažymėjimo ir bankroto administratoriaus padėjėjo pažymėjimo išdavimo ir įmonių bankroto administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklių ir restruktūrizavimo administratoriaus pažymėjimo išdavimo ir įmonių restruktūrizavimo administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios. Teisės aktų registras*, 2016 m. sausio 28 d., nr. 1677.
21. Būsto ir urbanistinės plėtros agentūros direktoriaus 2009 m. balandžio 16 d. įsakymas Nr. 1.6-16 dėl patvirtintų Daugiabučių namų modernizavimo investicijų projektų bei jų įgyvendinimo procedūrų metodinių reikalavimų nuostatų. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 34 -1292.
22. Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Teisės grupės 2016 m. vasario 4 d. aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos BPK 389 str. pakeitimo įstatymo projekto. *Teisės aktų registras*, Nr. 2345.

### **Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai**

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, nr. 40-987.
2. Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 154-5601.
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, nr. 77-3288.
4. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, nr.68-2497.
5. European Commission for democracy through law (Venice Commission). Report on the relationship between political and criminal ministerial responsibility. Strasbourg, 11 March 2013, Study No. 682 / 2012.

### **Specialioji literatūra**

1. ANCELIS, P., et al. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese: vadovėlis*. Vilnius, 2011.
2. ANDRIULIS, V., et al. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: *Justicija*, 2002.
3. AŽUBALYTĖ, Rima. Tendencies of the development of the Lithuanian criminal procedure law. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2010, 1 (119).

4. BACEVIČIUS, Vaidotas. Apkaltos institutas ir Konstitucinė atsakomybė: probleminiai aspektai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 9(111).
5. BELEVIČIUS, Linas. Šiandieninė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 2014.
6. CHRISTOFFERSEN, J. *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.
7. ČAIKOVSKI, Andžej. Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2007, 6(96).
8. EMMERSON, B., ASHWORTH, A., MACDONALD, A. *Human Rights and Criminal Justice*. Second edition. London, 2007.
9. DAMBRAUSKAS, A.; NEKRAŠAS, V.; ir NEKROŠIUS I. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius, 1990.
10. DAVIDAVIČIUS, Henrikas. *Darbo įstatymų komentaras*. Kaunas: Verslo konsultacinis centras, 2001.
11. GODA, Gintaras. Procesinės prievartos priemonės samprata. Vilnius: *Teisė*. 1998.
12. GODA, Gintaras. Procesinių prievartos priemonių Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso projekte samprata, klasifikacija ir turinys. Vilnius: *Teisė*. 2000.
13. GODA, Gintaras. Nekaltumo prezumpcija: įtvirtinimas Lietuvos teisėje ir kai kurie turinio aspektai. Vilnius: *Teisė*, 2002, 44.
14. GODA, Gintaras. Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas. Vilnius: *Teisė*, 2011, t. 78.
15. GODA, Gintaras. Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo. Vilnius: *Teisė*, 2016, nr. 98.
16. GODA, Gintaras. *Vertybinių prioritetų baudžiamajame procese*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014.
17. GODA, G.; KAZLAUSKAS, M. ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
18. GRIŠKEVIČ, L. Valdžių padalijimo principas pirmosios bangos Konstitucijose ir XVI-XVII a. Lietuvos Konstituciniuose aktuose. Iš *Konstitucionalizmo idėja, bendroji Europos teisė ir Lietuvos konstitucinė tradicija*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016.

19. GUŠAUSKIENĖ, Marina. Ikiteisminio tyrimo teisėjas – žmogaus teisių garantas. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2004, t. 57(49).
20. JUOZAPAVIČIUS, Audrius. Nesavarankiškas įrodymų naudojimo neleistinumai: kai kurie konstituciniai aspektai. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: UAB „Vilniaus panda“, 2014.
21. JUŠKEVIČIŪTĖ, Janina. Specialisto instituto raida Lietuvos baudžiamajame procese. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2005, t. 76 (68).
22. KRIKŠČIUKAITIS, Antanas. Baudžiamojo proceso įstatymo projektas. Kaunas: *Teisė*, 1924.
23. KUCONIS, Pranas. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais (vyr. moksl. red. G. Švedas) rinkinys. Vilnius, 2014.
24. LECOURS, Alain P. *Employee suspension: with or without remuneration?* Canada2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. sausio 31 d.] <http://www.lecourshebert.com/wp-content/uploads/2014/05/LABOUR-LAW-Employee-Suspension-With-or-Without-Remuneration1.pdf>.
25. LOSIS, Egidijus. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 6 (108).
26. LOSIS, Egidijus. Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas. Iš *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
27. MAKSIMAITIS, Mindaugas; VANSEVIČIUS, Stasys. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997.
28. MACHOVENKO, Jevgenij. *Teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2013.
29. MACHOVENKO, Jevgenij. *XIII-XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.
30. MERKEVIČIUS, Remigijus. *Baudžiamasis procesas: įtariamąjo samprata*. Vilnius: Registrų centras, 2008.
31. MERKEVIČIUS, Remigijus. Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarytoja. G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.

32. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 1997.
33. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
34. PANOMARIOVAS, A.; LOSIS, E. Proportionality: from the concept to the procedure. Vilnius: Jurisprudencija, 2010, 2(120).
35. PETKUS, A. Teismų praktikos aktualijos baudžiamosiose bylose dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, 21(2).
36. PUKANASYTĖ, Indrė. Rinkimų teisės principai Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Vilnius: *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5 (1), p. 224.
37. RAGAUSKAS, Petras. Dėl Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų kriminalizuoti korupciją viešajame ir privačiame sektoriuose įgyvendinimo. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. *Teisės-e aktualijos*, 2016, nr. 1., p. 9.
38. SINKEVIČIUS, Vytautas. Removal of the President of the Republic from Office: Some Theoretical Aspects of the Constitutional Delict. Vilnius: Jurisprudencija, 2010.
39. SINKEVIČIUS, Vytautas. *Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos. 2009.
40. SULLIVAN, A; STEVEN M. S. *Economics: Principles in action*. Upper Saddle River, New Jersey. Pearson Prentice Hall, 2003.
41. ŠEDBARAS, Stasys. *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia, 2005.
42. ŠENAVIČIUS, Antanas. Teisės raida: retrospektyva ir perspektyva. Iš *Liber Amicorum Mindaugui Maksimaičiui* : mokslo studija (atsak. red. Gintaras Šapoka). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
43. ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
44. ŠILEIKIS, Egidijus. *Konstitucinės atsakomybės buvimo („pripažinimo“) ir sampratos klausimas*. Vilnius: Justitia, 2006, Nr. 2 (60).
45. ŠILEIKIS, Egidijus. Apkaltos instituto conceptualaus supratimo paieška. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2012, 19 (3).
46. ŠVEDAS, Gintaras. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. Vilnius: *Teisė*, 2012, 82.
47. TIAŽKIJUS, V.; PETRAVIČIUS, R. ir BUŽINSKAS, G. *Darbo teisė*. Vilnius: Justitia, 1999.
48. TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005.

49. TIDIKIS, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003.
50. БАГАУТДИНОВ, Ф. *Временное отстранение обвиняемого от должности*. Законность. 2003. N 4.
51. БИКМИЕВ, Р. Г. *Основания применения временного отстранения от должности. Актуальные проблемы экономики и права*. Казань: Познание, 2012.
52. КАЛИНОВСКИЙ, К. Б., СМЕРНОВ, А. В. Постатейный комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / под общ. ред. А.В. Смирнова. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2004. p. 484.
53. ТОКАРЕВА, М. Е., БУЛАНОВА, Н. В., *et al.* *Меры процессуального принуждения в досудебном производстве по уголовным делам*. Москва, 2005.

## **Praktinė medžiaga**

### **Tarptautinių teismų praktika**

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. sausio 12 d. sprendimas *Buterlevičiūtė prieš Lietuvą*, peticijos nr. 42139/08.

### **Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai**

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. *1999 m. kovo 4 d. nutarimas byloje dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 1999, nr. 23-666.*
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas dėl Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimo nuostatų, susijusių su savivaldybės tarybos nario pareigų nesuderinamumu su kitomis pareigomis, savivaldybių tarybų funkcijų nustatymu, savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų institucijų įgaliojimais, išaiškinimo, Nr. 49/2000.*
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2003 m. gegužės 30 d. nutarimas dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 881 straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijai ir Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities*

viršininko atleidimo“ atitikties Konstitucijai bei įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai, Nr. 21/2003.

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje dėl Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 16/08.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas dėl asmenų lygiateisiškumo principo baudžiamajame procese (diferencijuoto baudžiamojo proceso teisinių santykių reguliavimo, Nr. 26/98, 20/01, 43/03-46/03, 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

6. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2011 m. liepos 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) 16 straipsnio 2 dalies 13 punkto, 18 straipsnio 1 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio (2007 m. gegužės 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. 22/2008-31/2008-9/2010-35/2010.

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2011 m. balandžio 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija), nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 2011, nr. 42-1985.

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.

### **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir kitų teismų nutartys**

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl nuteistojo A. Š. kasacinio skundo dėl Kauno apygardos teismo 2003m. rugsėjo 10d. nuosprendžio, Nr. 2K-809/2003. Teismų praktika. Nr. 20.

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl nuteistosios R. R. kasacinį skundą dėl Telšių rajono apylinkės teismo 2012 m. gegužės 16 d. nuosprendžio, Nr. 2K-160/2013.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje pagal nuteistojo E. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus

*apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 5 d. nuosprendžio, kuriuo panaikinta Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. gegužės 14 d. nuosprendžio dalis, kuria E. V. išteisintas dėl kaltinimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 25 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį, 25 straipsnio 2 dalį ir 228 straipsnio 1 dalį, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šias nusikalstamas veikas, Nr. 2K-328/2014.*

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija. 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamąją bylą pagal nuteistojo M. M. ir nuteistosios G. P. (K) gynėjo advokato Juliaus Jasaičio kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 16 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 5 d. nuosprendžio, Nr. 2K-P-89/2014.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija. 2015 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl nuteistosios E. B. bei jos gynėjo advokato Jono Nekrašiaus ir nuteistosios B. J. kasacinius skundus dėl Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. birželio 21 d. nuosprendžio, Nr. 2K-50-648/2015.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2016 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendžio, kuriuo D. B. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 226 straipsnio 2 dalį 50 MGL (1883 Eur) dydžio bauda, 222 straipsnio 1 dalį – 30 MGL (1129,80 Eur) dydžio bauda, Nr. 2K-290-699/2016.

7. Lietuvos apeliacinis teismas. 2012 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Vilniaus apygardos teismo, kuria kaltinamajam V. P. laikino nušalinimo nuo užimamų pareigų terminas pratęstas iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo teisme, Nr. 1N-36/2012.

8. Lietuvos apeliacinio teismo. 2013 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. nutarties, kuria kaltinamajai D. K. buvo pratęstas laikinas nušalinimas nuo užimamų pareigų trims mėnesiams, šį terminą skaičiuojant nuo 2013 m. rugsėjo 6 d., Nr. 1N-142/2013.

9. Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. kovo 27 d. nutartis dėl Vilniaus apygardos teismo 2014 m. vasario 28 d. nutarties, kuria kaltinamajam M. S. buvo pratęstas procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų terminas trims mėnesiams, šį terminą skaičiuojant nuo 2014 m. kovo 6d., Nr. 1N-47/2014.

10. Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gruodžio 18 d. nutarties, kuria kaltinamajam D. S.



*pratęstas laikino nušalinimo nuo (duomenys neskelbtini) pareigų terminas trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2014 m. gruodžio 20 d., Nr. 1N-13-197/2015.*

11. Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Šiaulių apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 21 d. nutarties, kuria R. J. pratęstas laikinas nušalinimas nuo (duomenys neskelbtini) kultūros centro direktoriaus pareigų trims mėnesiams, terminą skaičiuojant nuo 2015 m. spalio 6 dienos, Nr. 1N-229-197/201.

12. Panevėžio apygardos teismas. 2008 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo nutarties, kuria įtariamasis laikinai nušalintas nuo bankroto administratoriaus pareigų trims mėnesiams, Nr. 1S-342-349/2008.

13. Kauno apygardos teismas. 2008 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje dėl Kauno miesto apylinkės teismo 2008-03-06 nutarties, kuria G. B. trijų mėnesių laikotarpiui nuo 2008-03-06 nušalintas nuo Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lazdijų rinktinės Nelegalios migracijos ir prevencijos kontrolės skyriaus pasieniečio pareigų, Nr. 1PP-9.

14. Panevėžio apygardos teismas. 2012-09-27 nutartis baudžiamojoje byloje dėl Anykščių rajono apylinkės teismo, kuria atmestas nukentėjusiojo R. J. prašymas nušalinti kaltinamąjį V. M. nuo pareigų, Nr. 1S-886-72/2012.

15. Kauno apygardos teismas. 2014 gegužės 6 d. nutartis dėl Kauno apylinkės teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutarties pratęsti jam paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo, terminą 2 mėnesių laikotarpiui, Nr. 1S-802-485/2014.

16. Panevėžio apygardos teismas. 2015-07-13 nutartis baudžiamojoje byloje dėl Panevėžio miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, kuria D. Š. trim mėnesiams pratęstas procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų – terminas, Nr. 1S-399-350/2015.

17. Vyriausiasis administracinio teismo kolegija. 2012 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje pagal pareiškėjo P. S. skundą atsakovui Lazdijų rajono savivaldybės administracijai, trečiuoju suinteresuotu asmeniu byloje dalyvaujant Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Lazdijų skyriui, dėl įsakymo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus, Nr. A-261-1581-12.

18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. 2015-11-19 nutartis administracinėje byloje dėl įsakymo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus., Nr. A-2180-756/2015.

## Kiti šaltiniai

1. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Elektroninis leidimas. Vyr. red. KEINYS, Stasys. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2003.
2. Žmogaus teisių ir teisės reikalų generalinis direktoratas. Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo. Greco Eval III Rep (2008) 10E.
3. Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui ES kovos su korupcija ataskaita. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52014DC0038>.
4. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961.
5. KUZAVINIS, Kazimieras. Lotynų – lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus] ] [žiūrėta 2016 rugpjūčio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/lotynu-lietuviu;jsessionid=8EF37C39C51C93A9E64E4D6B3A559464>.
6. Valstybės tarnybos departamentas prie VRM. Apie valstybės tarnybą. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://vtd.lt/index.php?1090909598>.
7. Устав уголовного судопроизводства, 20 ноября 1864 года. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 rugsėjo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>.
8. *Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР* : офиц. текст с изм. на 1 янв. 1952 г. М., 1952.
9. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР*. М. 1976.

## **Santrauka**

### **Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas**

Magistro darbe apžvelgiamos baudžiamojo proceso prievartos priemonių ištakos, pradedant Lietuvos Statutais ir tęsiant jį nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu. Vykstant Baudžiamojo proceso teisės humanizacijai, visuotinei žmogaus teisių ir laisvių apsaugai, tobulinant įstatyminę Lietuvos baudžiamojo proceso bazę, iškilo normų taikymo dviprasmiškumo ir neaiškumo problematika. Lietuvos baudžiamojo proceso doktrinoje lieka neišspręstas klausimas dėl procesinės prievartos priemonės laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo sąvokos suformulavimo. Teismų praktikoje pastebima, subjektų, kuriems baudžiamąja teisine prasme gali būti taikoma tokia baudžiamosios procesinės prievartos priemonė, požymių apibrėžimo, o kartu ir supratimo problema. Visi šie aspektai apsprendžia nagrinėjamos baudžiamosios procesinės prievartos priemonės aiškesnio teisinio reguliavimo paaiškinimo ir suvokimo, lemiančio gilesnę šios problemos teorinę ir praktinę analizę.

Magistro darbe analizuojami nušalinimo nuo pareigų ar laikinos teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo taikymo pagrindų reikšmė. Kuriuos sudaro baudžiamojo proceso įstatyme išvardinti šios procesinės priemonės tikslai – greičiau ir objektyviau iširti nusikalstamą veiką ir užkirsti įtariamajam, ar kaltinamajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas. Šios procesinės prievartos priemonės esmė – tai, jog asmuo, kuriam pritaikomas baudžiamasis įstatymas, patiria tam tikrus teisių ir laisvių apribojimus, kartu jam yra apribojami ir galimi teisėto elgesio pasirinkimo variantai. Todėl esant tam tikriems Lietuvos Respublikos BPK 157 str. interpretavimo netikslumams, tai gali būti kaip papildomas pretekstas netaikyti šios procesinės prievartos priemonės tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir vykstant teisminiam procesui. O tai neužtikrins baudžiamojo proceso veiksmingumo atliekant nusikalstamos veikos tyrimą ar nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme, kartu sprendžiant dėl tinkamos procese dalyvaujančių asmenų konstitucinių teisių apsaugos.

Darbe apžvelgus baudžiamojo proceso doktriną ir teismų praktiką, daroma išvada, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas – tai baudžiamojo proceso prievartos priemonė, kuri taikoma fiziniam asmeniui (įtariamajam ar kaltinamajam), kuris dirba valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje bei turi atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus ar teikia viešąsias paslaugas, ir kuriam teismo nutartimi suvaržoma teisė į darbą ar profesinę veiklą, įtariant ar kaltinant padarius sunkią ar labai sunkią veiką, nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXIII skyriuje, siekiant, kad būtų greičiau ir nešališkai iširta nusikalstama veika, užkirsta galimybė daryti naujus nusikalstamus.

Magistro darbo pabaigoje pateikiamos svarbiausios išvados ir teikiami pasiūlymai dėl Lietuvos Respublikos BPK 157 straipsnio tobulinimo.

**Pagrindinės sąvokos:** procesinė prievartos priemonė, nušalinimas nuo pareigų.

## **Summary**

### **Temporary Suspension from Office or Temporary Suspension of the Right to Engage in Certain Activities**

The thesis covers an overview of the origins of criminal procedural coercive measures, starting with the Lithuanian Statutes, continuing to its independence and the recovery period. During the humanisation of the Criminal Procedure Law, protection of universal human rights and freedoms, and the development of the legal base of Lithuanian Criminal Procedure, the issues of uncertainty and ambiguity in application appeared. Lithuanian criminal procedure doctrine has still unresolved the issue of concept development of procedural measures for suspension from office or temporary suspension of the right to engage in certain activities. The issue of definition and understanding of features of persons, who may be subject to criminal procedural coercive measure, is observed in Lithuania's case law. All these aspects determine more accurate analysis and deeper theoretical and practical understanding of the criminal procedural coercive measure.

Master's thesis presents justification for suspension from office, or temporary suspension of the right to engage in certain activities. It consists of the objectives of the procedural measure listed in the Criminal Procedural Law – to investigate a crime quickly and objectively and to prevent the suspect or the accused an opportunity to make new crimes. The essence of the coercive measures described is the fact that a person, to whom the coercive measure is applied, faces certain restrictions on his or her rights and freedoms, alongside with the restrictions on possible legitimate behaviour options.

After reviewed the criminal procedure doctrine and case law, it is concluded that the suspension from office or suspension of the right to engage in certain activities is a criminal procedure coercive measure, which may be applied to a person (the suspect or the accused), working in a public, non-public or private organization which has appropriate administrative powers, or provide public services, when there is no court order restrictions on his or her right to work or on professional activities; he or she must be suspected or accused of severe or very severe crime, described in the Criminal Code of Republic of Lithuania XXXIII section in order to quickly and impartially investigated criminal offenses and prevent the new crimes.

Master thesis ends with the main conclusions and proposals on the Lithuanian Republic Code of Criminal Procedure Article 157 improvements.

**Keywords:** procedural coercive measure, suspension from office.

**Valstybės politikų laikino nušalinimo nuo pareigų apibendrinimo rezultatai  
Venecijos forume (Postsovietinės šalys)**

Valstybės	Aukščiausi valdžios pareigūnai	Savivaldos pareigūnai	Valstybės tarnautojai
<b>Bulgarija</b>	Merai neturi imuniteto, todėl už nusikalstamas veikas, susijusias su jo pareigomis gali būti nušalinti.		Gali
<b>Estija</b>	BPK įtvirtintose nuostatose nėra aišku, ar jos, atsižvelgiant į įstatyme nustatytus baudžiamojo proceso ypatumus Parlamento nariams, nebūtų jiems taikomos.	Nėra atskiro specialaus teisinio reguliavimo, skirto reguliuoti nurodytų subjektų laikino nušalinimo nuo pareigų	Gali
<b>Gruzija</b>	Negali	KT pripažino, kad BPK įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį teismas gali priimti sprendimą nušalinti nuo pareigų tiesiogiai išrinktus vietos savivaldos pareigūnus <u>be žodinio nagrinėjimo</u> , yra nesuderinamas su Konstitucija.	Gali
<b>Kroatija</b>	BPK nėra eksplicitiškai įtvirtintas laikinas išrinktų pareigūnų nušalinimas nuo pareigų. Kaip procesinė prievartos priemonė, tai galimas draudimas užsiimti tam tikra veikla.	Gali	Nėra teisinio reguliavimo
<b>Lenkija</b>	Negali	Išrinktiems vietos savivaldos organams BPK 276 str. taikomas bendrais pagrindais.	Gali
<b>Moldova</b>	Nėra teisinio reguliavimo	Gali, kai yra įtariamasis, iki galutinio teismo sprendimo priėmimo.	Nėra teisinio reguliavimo
<b>Rumunija</b>	Negali	Gali, jei savivaldos pareigūnas yra laikinai sulaikytas.	Gali
<b>Slovakija</b>	Negali	Konstitucijoje nėra numatyta laikino nušalinimo nuo pareigų galimybė, tačiau tai reguliuoja įstatymai. Nors specialūs savivaldos įstatymai, neįtvirtina tokios nuostatos, todėl manoma, kad taip būtų pažeidžiama konstitucinė tokio asmens teisė eiti pareigas.	Gali
<b>Slovėnija</b>	Nėra teisinio reguliavimo, pagal kurį įtariamasis galėtų būti laikinai nušalinamas nuo viešosios tarnybos. Be to šis institutas yra numatytas kaip viena iš nuteisimo teisinių pasekmių		

*Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.*

**Valstybės politikų laikino nušalinimo nuo pareigų apibendrinimo rezultatai Venecijos forume (Vakarų šalys)**

<b>Valstybės</b>	<b>Aukščiausi valdžios pareigūnai</b>	<b>Savivaldos pareigūnai</b>	<b>Valstybės tarnautojai</b>
<b>Austrija</b>	Visiems politikams, įskaitant savivaldybių tarybų narius ir merus, esant įtariamaisiais baudžiamajame procese, neturi įtakos įgyvendinant jų įgaliojimus.	Tik pareigūnai gali būti nušalinti nuo pareigų	Nėra teisinio reguliavimo
<b>Čilė</b>	Negali	Nors yra įtvirtintas tam tikras imunitetas, tačiau gali būti nušalinti, jei sugauti nusikaltimo vietoje	Gali
<b>Liuksemburgas</b>	Negali	Nėra teisinio reguliavimo	Gali, kai yra įtariamasis, iki galutinio teismo sprendimo priėmimo
<b>Norvegija</b>	Negali	Gali būti nušalinti nuo pareigų išimtiniais atvejais, kai jie yra kaltinami tam tikrų Baudžiamajame kodekse nusikalstamų veikų padarymu ir pagal pareikštus kaltinimus padarytas pažeidimas sietinas su pašalinimu iš pareigų	Gali
<b>Pietų Afrikos Respublika</b>	Negali	Tik tam tikri savivaldos pareigūnai gali būti laikinai nušalinti nuo pareigų	Gali

*Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. vasario 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 157 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Nr. KT7-N4/2016.*